

MANUEL BRUGAROLAS

C/ MALLORCA 293, 2-1

08037 BARCELONA

TEL. 649205391

mb@brugarolas.cat

SARTRE CONTRA CAMUS

TEATRE

*Vaig descobrir a Tipasa que cal guardar intactes dins d'un mateix una frescor, una font d'alegria, estimar el dia que s'escapa a la injustícia i tornar a la lluita amb aquesta llum conquistada. **Albert Camus.***

*Quan pujava pel carrer Soufflot, sentia a cada pas, en l'enlluernadora desaparició dels aparadors, el moviment de la meva vida, la seva llei i el preciós mandat de ser infidel a tot. **Jean-Paul Sartre.***

PERSONATGES

**EL DIRECTOR
JEAN DANIEL**

**MARIA CASARES
CAMUS
RENÉ CHAR**

**SIMONE DE BEAUVOIR
SARTRE
EL VELL SARTRE**

**CALÍGULA
JÚPITER
ORESTES
ELECTRA**

EL COR (format per CALÍGULA, JÚPITER, ORESTES I ELECTRA.)

NOTES PER UNA ESCENOGRAFIA

Lloc, un escenari buit en un petit teatre de barri. Avui. Una companyia de teatre estable assaja el muntatge d'una obra de creació col·lectiva sobre el segle XX. Han triat l'enfrontament entre Sartre i Camus, perquè tots dos van representar la polèmica literària i filosòfica, al voltant de l'acció política i de la moral, al voltant de la justícia i de la llibertat, més intensa que mai no s'ha produït. Un debat devastador en el que estaven en joc dues actituds, dues maneres d'entendre l'home i el món que, encara ara són vigents, malgrat la pretesa fi de la història. Un debat que Sartre va voler acabar amb l'intent de destruir l'adversari, d'abatre'l. De silenciar-lo.

Des del començament, la idea va ser la de crear una obra que reunís els actors principals del debat intel·lectual i, alhora, els personatges de les seves obres que, d'alguna manera, venien a escenificar les idees i les posicions en joc. De seguida, em va semblar que havia d'optar per posar en escena més d'un Sartre. Pensava que representar la polèmica amb un enfrontament desigual és fer teatre. Finalment, em vaig decidir per un sol Camus i dos Sartre: Sartre i el Sartre dels darrers anys. Al costat de Camus i de Sartre, Maria Casares i Simone de Beauvoir, també dues maneres de veure la dona i d'estimar. I a prop de Camus, René Char, el poeta i amic dels temps més difícils, l'amic que li descobrirà el departament de Vaucluse, a la Provença, el sol i els paisatges de l'altra riba del Mediterrani que duia al cor.

L'obra oposa les dues infàncies, la de Sartre, solitària, burgesa i culta, que sempre va detestar, i la de Camus alegre i feliç, compartida en mig de la pobresa i la incultura, font de la seva energia i de la seva creació. Oposa les dues escriptures: el filòsof i l'artista; les dues maneres de concebre l'acte polític: Sartre, a partir de l'acte eficaç; Camus des de la moral. Oposa les dues concepcions sobre el fi i els mitjans, sobre el periodisme i la veritat. Sobre la passió de viure. El debat entre la rebel·lió, que no vol el poder, i la revolució, com a mitjà per conquerir-lo. Acaba amb la polèmica de 1952, desfermada arran de la publicació de "L'Home rebel", una polèmica encara avui insuportable per l'arrogància i la retòrica, el menyspreu i la duresa desplegats. Al final, Sartre, després d'una escena de retrets imparables, es treu una pistola de la butxaca i li dispara dos trets a Camus, que cau a terra. S'apaguen els llums per una avaria: l'última escena és a les fosques: només les veus. Per simetria, la primera escena podria iniciar-se cinc minuts abans de tancar les portes de la sala, amb tots es llums oberts, mentre els espectadors entren i ocupen els seus seients.

Pel que fa als personatges de les obres, he optat per introduir únicament quatre: Calígula, Júpiter, Orestes i Electra, el primer, de l'obra "Calígula" de Camus, i la resta, de l'obra "Les Mosques" de Sartre. Tots quatre formen també el Cor. A més, els quatre prenen al seu càrrec interpretar altres personatges que surten en les obres de tots dos. Els actors del

debat i els intèrprets dels personatges de les obres poden compartir l'escena, tot i que, sovint he pensat que les interpretacions dels personatges de les obres haurien de ser filmades prèviament i passades en vídeo en gran format en una pantalla al fons de l'escenari o sobre les parets, en primers plans, perquè emfatitzen les frases i, perquè, mentre es passen, els actors poden continuar el seu propi debat, sense necessitat d'esperar la fi del diàleg o del monòleg a la pantalla. En aquest cas, convindria que les interpel·lacions entre els personatges a la pantalla i els actors a l'escenari es mantinguessin. No em sembla important que els espectadors sàpiguen qui són ni que coneguin a quina obra pertanyen cadascun dels personatges, ni si els fragments triats són de les obres d'un o de l'altre. Aquests personatges representen el gest i el moviment, i el seu objectiu és escenificar el discurs i les idees exposades. Tant si és sobre l'escenari com si és a la pantalla, els personatges s'han de sortir dels papers assignats al text de l'obra per discutir amb els actors.

La representació d'una jornada del procés de creació col·lectiva de l'obra hauria de permetre aconseguir un text on càpiga tot: el monòleg líric, el diàleg, l'enfrontament, el teatre coral, les bromes, la discussió, l'entrevista i la baralla. Es tracta de facilitar la confusió entre actors i personatges.

L'obra se situa en un dels primers assaigs. A l'escenari, tan sols cadires i tres taules llargues. Es tracta d'un assaig especial, perquè el director ha convidat Jean Daniel a assistir-hi. L'espectador ha de pensar que el text definitiu de l'obra encara no ha estat fixat, i que en seva l'elaboració participa tota la companyia; també el convidat. Cal que les intervencions siguin ràpides, fins i tot simultànies, amb actors i personatges tallant-se, prenent-se la paraula o parlant alhora. He procurat no fer acotacions, tret de les imprescindibles, entenent que del text es poden deduir fàcilment les actituds emocionals. Les intervencions dels personatges de les obres, si no s'ha optat per passar-les en vídeo al fons de l'escenari en primers plans, haurien de ser drets, cara al públic. Aquest suggeriment afecta a tots els paràgrafs sagnats a l'esquerra del text.

La durada de l'obra no hauria de ser superior a les dues hores. L'obra té dos actes, però no hi ha intermedí.

ESCENES

ACTE PRIMER

- 1. ACTORS I PERSONATGES 7
- 2. EL SOL I L'ORGULL DE LA MEVA JOVENTUT 12
- 3. NO T'IMAGINIS LLIURE, SIGUES-HO, ACTUA 14
- 4. DECIDEIX LA INFÀNCIA 17
- 5. EL NEN QUE VAIG SER 20
- 6. ESCRIPTORS CONTRA ESCRIPTURA 26
- 7. PAUL NIZAN 28
- 8. KAFKA I HEMINGWAY 33
- 9. L'ARTISTA I EL FILÒSOF 37
- 10. DIÀLEG I SILENCI 41
- 11. L'AMOR NECESSARI 44
- 12. L'ARDOR I LA LLUM 48

ACTE SEGON

- 13. LA PARAULA ÉS ACCIÓ 55
- 14. ALGÈRIA, LA JUSTÍCIA I LA MARE 59
- 15. LA VIOLÈNCIA, EL FI I ELS MITJANS 62
- 16. EL REBEL CONTRA EL REVOLUCIONARI 67
- 17. SUPERIORITAT, ARROGÀNCIA I RETÒRICA 72
- 18. LA DISCULPA DELS MANDARINS 77
- 19. MORT DE CAMUS 78
- 20. FÍ 81

ACTE PRIMER

— 1. ACTORS I PERSONATGES —

Lloc. Un escenari buit en un petit teatre de barri. Al fons de l'escenari hi ha una pantalla de cinema o una paret blanca.

MARIA està sola en escena. Entren SIMONE i SARTRE.

SIMONE. Tu també? (*A SARTRE.*) Què hi fa, aquí, la Maria?

MARIA. Soc la Maria Casares. Tu deus fer la Simone.

SIMONE. Com és que t'han ofert a tu el paper?, fa temps que no ets amb la Companyia. Tenies altres projectes, records? (*A SARTRE.*) Sartre, tu, què en sabies alguna cosa? No, suposo que no en saps res. Mai no en saps res.

SARTRE. Pensava que l'hi havien proposat a la Clara. (*A MARIA.*) Com va tot? Soc el jove Sartre, sigues benvinguda.

SIMONE. Aquí, ningú no explica res.

SARTRE. Et veig molt relaxada. Que prens alguna medicació?

SIMONE. (*A MARIA.*) No estaves fent televisió? No, és clar.

MARIA. Veig que continues fent com sempre: preguntar i respondre.

SARTRE. És que li encanta conversar.

MARIA. Fa que em senti com a casa.

SARTRE. Sí. No és el seu caràcter, interpreta.

Mentre encara parlen, entren CAMUS, RENÉ CHAR i EL VELL SARTRE.

RENÉ CHAR. Bon dia.

CAMUS. Bon dia. (*A MARIA.*) Tu? Quina sorpresa! Ens van dir que el paper el feia la Clara. M'ho haurien d'haver dit, no trobes? Sóc Camus.

MARIA. *Ens ho haurien d'haver dit, per ser exactes. A mi tampoc ningú no em va advertir que tu hi eres.*

CAMUS. Me n'alegro, que t'ho hagin proposat a tu i que hakis acceptat. El teu paper és preciós.

SIMONE. M'encanta veure la intervenció de l'atzar en directe.

RENÉ CHAR. Se'n diu destí.

EL VELL SARTRE. Se'n diu comèdia.

CAMUS. (*A MARIA.*) Se'n diu segona oportunitat.

MARIA. No hi juguis.

Mentre parlen, entra el DIRECTOR. L'acompanya JEAN DANIEL.

DIRECTOR. Bon dia a tothom. Us presento Jean Daniel.

JEAN DANIEL. Bon dia. Perdoneu la intromissió. No sóc actor, i mai no he participat en la creació col·lectiva d'una obra.

DIRECTOR. És una aventura.

SIMONE. És una feina.

MARIA. Una manera de viure.

DIRECTOR. Maria, acostat. Serà una Maria Casares perfecta, no trobeu? Em sap greu, no haver-vos informat abans, però fins ahir al vespre no ho vam poder confirmar. Agraïxo a la Maria que s'hagi barallat amb el productor de la sèrie televisiva, per tal de poder ser aquí amb nosaltres.

SARTRE. Tranquil·la, Simone. Pots amb ella.

MARIA. Puc fer una observació? Ho he estat rumiant, i el que no veig clar és que hagi d'interpretar la Maria Casares i la Francine alhora. L'amant i l'esposa de Camus, interpretades per la mateixa actriu. No em sembla just per a cap de les dues.

DIRECTOR. Tens raó. Veurem si funciona. I, si no, Electra pot fer la Francine. Deixem-nos emportar per l'obra, i ja decidirem.

SIMONE. Segur que és bona idea que hi intervinguin dos Sartre?

DIRECTOR. No hi tornem. Això ja ho vam discutir. Recordeu que jo volia que en fossin tres, els Sartre. Com a la vida real.

SIMONE. Jo també tinc una observació.

MARIA. Però de Camus només n'hi ha un.

CAMUS. (*Als SARTRE.*) Tot i això, surto guanyant. Éreu trenta a la redacció de "Les Temps Modernes".

DIRECTOR. Sempre som a temps de suprimir-ne un. O d'afegir-ne un altre. Ja sabeu com funciona.

SARTRE. Amb la Simone hem acabat de llegir les notes de l'obra, i trobem que s'ha pres partit descaradament a favor de Camus. Sóc jo, o vosaltres també en teniu la mateixa impressió?

EL VELL SARTRE. Tothom sap el que va passar.

SARTRE. Perquè va passar.

EL VELL SARTRE. I com va passar.

CAMUS. Els germans Marx contra Camus.

SIMONE. (*A EL VELL SARTRE.*) Tu, no riguis.

DIRECTOR. (*Sona "Quand il me prend dans ses bras, il me parle tout bas, je vois la vie en rose", d'Edith Piaff. MARIA i CAMUS fan unes passes de ball.*) Els apunts que us vaig passar són "Sartre contra Camus, en preparació". El text, l'obra final, ens pertany a tots, ja ho sabeu. Ni està complet ni està decidit. D'acord?

CAMUS. (*Mentre encara parla el DIRECTOR.*) M'encanta que hi siguis. Ens ho passarem d'allò més bé. Deixa't portar.

RENÉ CHAR. Els Sartre no us podeu queixar del tracte. (*Assenyala SIMONE.*)

MARIA. (*A CAMUS.*) Vols dir com l'última vegada?

EL VELL SARTRE. (*Agafant per la cintura la SIMONE, que recula per desfer-se.*) Em permets?

CAMUS. (*S'atura. CAMUS i MARIA se separen.*) Sartre no en sabia, de ballar.

SARTRE. Com que no ballava?

EL VELL SARTRE. Castor, digues-l'hi.

SIMONE. Per què et defenses? Per què vols saber ballar? Escoltaves jazz. Eres una màquina d'escriure.

RENÉ CHAR. Comencem bé.

CAMUS. (*A MARIA. Mentre els altres encara parlen.*) No t'imagines com m'agrada que siguis tu qui faci de Maria Casares. Estàs preciosa.

MARIA. Trobes que m'assemblo a la Casares?

RENÉ CHAR. No.

CAMUS. Tu no en tens ni idea. I tant que t'hi assembles. Ja t'hi assemblaves abans.

MARIA. M'agrada el personatge. M'he sentit com ella.

CAMUS. Nosaltres també vam tenir el nostre Boulevard Saint Germain-des-Près.

MARIA. Fins que et vas fixar en l'encantadora, àgil, dolça i suau gavina de Txèjov.

CAMUS. Va ser un error. "Tocat al cor per una dona, sense cap desig, ni intenció, ni joc, amant per a ella, no sense tristesa".

SIMONE. Ves en compte, Maria. Va fer el Mateix amb la Casares.

CAMUS. Per a ell, ella va ser sempre la primera.

SIMONE. Em sento en desavantatge. Sou dos Sartre, però algú de vosaltres estarà per mi?

SARTRE. Jo. Vas ser el meu encantador Castor. El meu amor necessari.

EL VELL SARTRE. La meva confident.

SARTRE. L'optimisme de la meva vida.

EL VELL SARTRE. El meu llenguatge secret.

SARTRE. La meva consciència moral.

SIMONE. D'acord, d'acord. Ja veig que amb dos faig parella.

MARIA. Trobava a faltar aquesta bogeria.

JEAN DANIEL. Sempre treballeu d'aquesta manera? (*Al DIRECTOR.*) Ho teniu tot controlat, oi?

DIRECTOR. Som una companyia de creació col·lectiva. A mi també em sorprèn que ens en sortim. Però gairebé sempre ho aconseguim. (*Confidencialment, a JEAN DANIEL.*)

He assignat els papers a posta. Funcionen millor, si es confonen amb ells mateixos. Competeixen. La mort és més real.

SIMONE. Ves-hi en compte.

JEAN DANIEL. (*Al DIRECTOR.*) Ho he entès bé, això de dos Sartre en escena? N'esteu segurs?

DIRECTOR. Pensem que sí. A més, representar la polèmica amb un enfrontament desigual de dos contra un és fer teatre. En certa manera, és el que va passar. S'amplien els punts de vista i es facilita el debat.

JEAN DANIEL. I aquest teatre?

DIRECTOR. Tenim un acord per assajar-hi entre setmana. Els caps de setmana hi fan cinema i representacions escolars o reunions d'associacions. A canvi, ens encarreguem de la neteja i de l'assegurança d'incendis. Queda una mica lluny del centre, però és perfecte.

Entren CALÍGULA i ORESTES, porten posat algun element de disfressa que els identifica CALÍGULA amb corona de llorer daurada.

DIRECTOR. D'on heu tret les disfresses?

CALÍGULA. Hem improvisat.

DIRECTOR. No és un assaig general.

Entra ELECTRA, també disfressada amb túnica.

DIRECTOR. Tu també?

ELECTRA. Perdoneu el retard.

SARTRE. Electra, Electra. "Em diuen la desventurada Electra, a la ciutat". "Oh noble filla d'Agamèmnon!"

CALÍGULA. (*A SARTRE.*) Si us plau, vosaltres feu de Sartre, i deixeu-nos a nosaltres, els clàssics, el teatre.

ELECTRA. I tu, qui ets?

CALÍGULA. Soc Calígula. El Cèsar.

ELECTRA. Ah! Un romà.

DIRECTOR. Si us plau, recordeu que us vaig prevenir sobre l'abús de les citacions. Hi hem d'anar amb molta cura, que us conec. Eviteu cap altra citació que no sigui de Sartre o de Camus. N'hi ha prou amb ells, entesos?

Entra JÚPITER, amb una túnica romana amb brodats daurats.
JÚPITER. Bon dia, poble d'Argos.

CALÍGULA. Bon dia, déu.

— 2. EL SOL I L'ORGULL DE LA MEVA JOVENTUT —

DIRECTOR. Au, va. Comencem. Què us sembla, si per facilitar la confrontació, els dos Sartre i la Simone us poseu en aquest costat, i Camus, la Maria i René Char, a l'altre.

ELECTRA. I nosaltres?

DIRECTOR. (*Dirigint-se a CALÍGULA, a JÚPITER, a ELECTRA i a ORESTES.*) Vosaltres quedeu-vos on sou. Recordeu que també feu de Cor i que haureu de representar els altres personatges de les obres de tots dos que hi surten. Podeu anar i venir. Sense fer teatre, Júpiter.

SARTRE. (*A JÚPITER.*) Sempre te'n surts amb la seva.

DIRECTOR. (*Continua.*) No és un assaig general, però com si ho fos. Quan interpreteu els vostres personatges, cara al públic. Quan feu de Cor, ben junts; si us moveu, tots alhora.

JÚPITER. (*Fent uns passos de la mà d'ELECTRA.*) Agraïm la llibertat de moviments. (*A ELECTRA.*) Anit, et vaig trucar.

DIRECTOR. Si us plau, Jean, al meu costat.

ELECTRA. (*A JÚPITER, mentre el DIRECTOR parla.*) Fins aquest matí no he vist les trucades. (*Mirant a ORESTES.*) Em sap greu, però vaig caure morta.

JÚPITER. (*Mirant primer a ORESTES i de seguida a ELECTRA.*) Envejo els vostres secrets, gent d'Argos.

DIRECTOR. Jean, tu vas conèixer Camus.

JEAN DANIEL. Els vaig conèixer tots dos, i em vaig allunyar de tots dos. Vaig ser amic de Camus. Vaig respectar Sartre. El que em va separar de Camus no em va acostar a Sartre.

CALÍGULA. Confesso que la lectura de Camus em va canviar la vida.

SIMONE. Vols dir que és gaire difícil canviar un actor?

CALÍGULA. No faig broma, ara, no. Camus ha estat íntim. Íntim i fidel. El vaig llegir als divuit anys. Dec a Camus una part del que soc.

SIMONE. Oh, un César fent teràpia!

JEAN DANIEL. “Camus va ser el sol i l’orgull de la meva joventut”.

CALÍGULA, ELECTRA, ORESTES I JÚPITER s’apleguen abraçats per l’esquena per formar el COR. JÚPIER, que ha quedat en un extrem, es desfà i se situa entre ELECTRA i ORESTES.)

COR. *(En veu baixa, cara al públic.)* “El sol i l’orgull de la meva joventut. El sol i l’orgull de la meva joventut.”

SARTRE. *(Mentre el COR recita.)* Ho veieu? És el que us deia.

EL VELL SARTRE. *(Mentre el COR recita.)* Amb vosaltres, Sartre no té res a fer.

JEAN DANIEL. Avui, Sartre pot semblar inofensiu. Potser, fins i tot, una mica anacrònic. Passat de moda. Però això no vol dir que no sigui actual. Va ser un referent, no tan sols pel món intel·lectual. Ningú no ha influenciat la societat de la seva època com ho va fer ell. Fins i tot als anys setanta, quan el seu pensament va ser més violent i extremista.

SIMONE. Això que dieu confirma el seu enterrament. Definitiu.

DIRECTOR. *(Sense esperar que SIMONE acabi.)* Les posicions que van mantenir continuen vigents i irreconciliables.

JEAN DANIEL. Camus continua interessant i commovent per la bondat implícita de les seves idees.

RENÉ CHAR. És una literatura i un pensament que té encanteri, que sedueix, que ens parla d’una innocència i un anhel secret que portem dins. En fi, d’una bondat combativa. Una il·lusió radical.

(El DIRECTOR assenteix i fa un gest amb la mà cap a ORESTES.)

ORESTES. *(A la pantalla o cara al públic, interpretant HELICÓ i dirigint-se a CALÍGULA.)* “I quina és aquesta veritat, Caius?”

CALÍGULA. “Els homes moren i no són feliços”.

MARIA. *(Mirant a CALÍGULA i tot seguit a CAMUS.)* M’agrada: la felicitat és un dret.

CAMUS. La felicitat és un deure.

EL VELL SARTRE. Maleït culte a la felicitat! Com si, a part de la felicitat, no hi haguessin altres coses.

DIRECTOR. *L’Estranger* continua sent el llibre més venut de Gallimard. És un dels llibres més traduïts del món. Només en llibre de butxaca s’han venut més de set milions d’exemplars.

SIMONE. Sartres, esteu badant. Algú hauria de dir els exemplars venuts de *La Nàusea*.

EL VELL SARTRE. (A SIMONE.) Sincerament, tant li fa. Saps que no vaig pretendre escriure més que pel nostre temps.

JÚPITER. (A ELECTRA, mentre SIMONE i EL VELL SARTRE parlen.) Vine, acosta't (Li passa el braç per l'espatlla.)

ELECTRA. No soc lliure, Júpiter.

DIRECTOR. Tots alhora, no, si us plau.

JEAN DANIEL. Com no estimar algú que diu que l'home ha de trobar la felicitat en mig de l'infortuni? Que la vida no té sentit, però l'home li ha de donar sentit a la seva vida. Camus no té doble intenció. No té malícia. Coneix la felicitat, perquè ha estat feliç. En la lluita, en l'amor, en la natura. I perquè il·lumina el camí. Va ser el sol i l'orgull de la meva joventut. Com ho pot ser de la vostra.

— 3. NO T'IMAGINIS LLIURE, SIGUES-HO, ACTUA —

CALÍGULA. Sartre mai no va ser el sol. Mai no va exaltar les festes de la terra, de l'amor i de la bellesa. Odiava la natura. Més aviat se'n reia.

SARTRE. Això no és just.

SIMONE. Sartre, carinyo, no t'hauries de molestar. És cert que eres al·lèrgic a la clorofil·la; si no recordo malament, la verdor dels camps la suportaves malament, toleraves la natura a condició d'oblidar-la de seguida.

ELECTRA. L'única natura que acceptaves era la del Parc de Luxembourg.

SIMONE. (A MARIA.) Vivia per escriure.

SARTRE. (A CALÍGULA.) Sartre no és una manera de viure, és una manera de pensar. El sol, la bellesa i la terra, el gust per la vida, són hedonistes, no són ideològics.

EL VELL SARTRE. No canvies el món vivint en comunitat amb la natura. Amb la natura només canvies tu.

SARTRE. Fa que t'imaginis lliure.

ORESTES. Potser calgui canviar de vida, si vols canviar el món.

CALÍGULA. Rimbaud contra Marx.

ELECTRA. (*A ORESTES.*) La natura pot ser el camí.

SIMONE. No, el camí del canvi és l'acció.

EL VELL SARTRE. La natura no és el Bé, la natura no és el matí del món. La natura és tan incorregible i incurable com la societat.

SARTRE. Per això cal actuar.

SIMONE. Admeteu-lo. Diverses generacions han estat il·luminades pel combat de Sartre. "No t'imaginis lliure, sigues-ho. Actua."

COR. (*En veu baixa, cara al públic.*) "No t'imaginis lliure, sigues-ho. Actua."

SARTRE. Ho sents, Camus?

CAMUS. "Hi ha la bellesa i ha els humiliats. Siguin les que siguin les dificultats, mai no vaig voler ser infidel ni a l'una ni als altres."

COR. (*Continua.*) "Hi ha la bellesa i hi ha els humiliats. Hi ha la bellesa i hi ha els humiliats."

RENÉ CHAR. (*Mentre e COR recita.*) Sartre va ser infidel a tots dos.

SARTRE. (*Sense esperar que el COR acabi.*) De quina infidelitat parles? Va ser Sartre qui va dir: "Només els nostres actes decideixen el que hem volgut".

RENÉ CHAR. (*A EL VELL SARTRE.*) No et sorprèn que hagin estat els conservadors més rancis i els lliberals de sempre els que s'hagin apropiat de la teva idea de la violència eficaç? Quina ironia!

DIRECTOR. Si us plau, René, recordeu: no feu teatre.

SIMONE. Parlant d'actualitat, no penseu dir res de la Simone de Beauvoir?

DIRECTOR. Què vols dir?

SIMONE. Sembla que oblideu el combat que Simone de Beauvoir va dur a terme per formar la consciència de diverses generacions de dones. La consciència de la seva independència, de la igualtat, de la decisió sobre les seves relacions, sobre el llenguatge i sobre el plaer. Ella va empènyer les dones a decidir i a actuar. Ella sí que és actual.

MARIA. Té raó.

SIMONE. Gràcies, però no cal que m'ajudis.

CALIGULA. (*A SIMONE.*) Veig que, finalment, et vas convertir en un home.

ELECTRA. A què treu cap això, Caius?

MARIA. Això és de mal gust.

CALIGULA. (*A SIMONE.*) Que no vas ser tu qui va dir “no és neix dona, t’hi converteixes”?

SARTRE. Això és pur Sartre. L’home es fa.

JÚPITER. (*A SIMONE.*) És cert. Vas escriure: “Si les dones no haguessin après a convertir-se en dones, serien homes com tothom”.

CALÍGULA. Gràcies, Júpiter.

DIRECTOR. Júpiter, si us plau, no actuïs.

SIMONE. (*Al mateix temps que el DIRECTOR.*) I tinc raó. No ho dubteu. He influït, fins i tot, dones que mai no han sentit parlar de mi, ni han llegit *El segon sexe*. Les dones són, ara, menys víctimes.

EL VELL SARTRE. Compte, Castor; “les dones sempre han estat meitat víctimes i meitat còmplices, com tothom”.

SIMONE. Per què m’ho fas això?

DIRECTOR. Prenc nota, Simone. Ara, podem continuar? Per on anàvem?

CALÍGULA. Dèiem que Camus ens interessa més, perquè ens crida i ens empeny a la rebel·lió. Una rebel·lió que no vol aconseguir el poder. Mentre que Sartre, defensa la revolució com a mitjà per conquerir-lo.

DIRECTOR. (*Mentre CALÍGULA encara parla.*) Potser és millor començar directament per les infàncies.

JEAN DANIEL. Tots dos la van arrossegar. Com si no la volguessin deixar anar. Sartre per combatre-la. Camus per afirmar-la.

ORESTES. Sartre va dir que el lloc que ocupes es decideix a la infància.

— 4. DECIDEIX LA INFÀNCIA —

EL VELL SARTRE. El que vaig dir, exactament, és: “Tothom té el seu lloc natural; ni l’orgull ni el valor fixen la seva actitud: decideix la infància”.

CALÍGULA. No ho hauria de repetir el Cor?

JÚPITER. Si el Cor ha de repetir totes les frases boniques, posem Bach.

MARIA. Millor Schubert.

CAMUS. (*Al mateix temps que MARIA.*) També Camus. Va escriure: “L’home que jo seria, si no hagués estat el nen que vaig ser”.

DIRECTOR. Recordeu que ens hem imposat una durada màxima de dues hores. No feu pauses.

JEAN DANIEL. (*Sense esperar que el DIRECTOR acabi.*) Camus és un nen orfe, el seu pare mor a les trinxeres de la Primera Guerra Mundial quan ell encara no ha fet un any.

SARTRE. (*Mentre JEAN DANIEL encara parla.*) Sartre també era orfe.

JEAN DANIEL. (*Sense aturar-se.*) La seva mare, Catherine Sintès, d’origen menorquí, és una dona resignada, gairebé sorda, analfabeta, que parla poc. Camus se l’estima amb bogeria. Malgrat que ella només sap estimar els seus fills amb un amor corrent que no es fa sentir. Treballa fent de dona de fer feines, netejant cases. Camus i el seu germà viuen en mig d’una família ignorant, sota la vigilància d’una àvia ruda, orgullosa i dominant, en un dels barris més pobres d’Argel, el barri de Belcourt.

MARIA. (*Dreta, cara al públic o a la pantalla, en primer pla.*) Casa seva era “un univers tancat, sense llibres, sense diaris, sense revistes”.

CAMUS. Quan no era a l’escola, era al carrer amb els amics del barri, jugant al futbol, o a la platja.

CALÍGULA. (*Interpretant CLAMENCE.*) “Encara ara, els partits de futbol en un estadi ple a rebentar i el teatre, que he estimat amb una passió sense igual, són els únics llocs on em sento innocent”.

COR. (*En veu baixa.*) “Els únics llocs on em sento innocent”. Innocent, innocent, innocent.

JEAN DANIEL. (*Abans que EL COR acabi.*) Aquesta infància impregnà els seus llibres tot al llarg de la seva vida. És la infància dels seus personatges, de Meursault, de Clamence, de Jacques. La font secreta d’on surt el seu pensament.

MARIA. En aquest món de pobresa i de llum on ha viscut llarg temps i del que el record l’ha protegit sempre dels “dos perills oposats que amenacen tot artista: el ressentiment i la satisfacció.”

COR. (*En veu baixa.*) “Els perills oposats que amenacen tot artista: el ressentiment i la satisfacció”. El ressentiment i la satisfacció.

RENÉ CHAR. (*Sense esperar que el COR acabi.*) Descriu la compassió que sent per la seva mare, quan l'observa des de darrere, sense que ella se n'adoni perquè no hi sent, aquells vespres, de tornada de la feina, rebentada, que ella s'asseia en una cadira a prop de la finestra i es quedava silenciosa contemplant el carrer.

MARIA. Afectat per “l'admirable silenci d'una mare i l'esforç d'un home per trobar una justícia on l'amor equilibri aquest silenci”. “Li sap greu plorar davant aquest silenci animal”.

CAMUS. Tenir pietat per la mare, això és estimar-la?

RENÉ CHAR. D'una banda, el Dret, la bellesa, la felicitat, l'acceptació del món. De l'altre, l'Inrevés, el desesper davant la injustícia i el silenci del món.

COR. (*En veu baixa.*) “Hi ha la bellesa i hi ha els humiliats; hi ha la bellesa i hi ha els humiliats”.

MARIA. (*Sense esperar que el COR acabi.*) “Si aquest vespre és la imatge d'una certa infància que retorna cap a mi, com no acollir la lliçó d'amor i de pobresa que hi puc extraure?”

JEAN DANIEL. A l'escola, —recordem que som a la innovadora escola de la Tercera República Francesa—, el seu professor Louis Germain es fixa en Camus, despert, inquiet i orgullós (tan orgullós, que Germain dirà anys després que mai no va saber el grau de pobresa en què vivia, fins que va haver d'anar a casa seva a convèncer l'àvia que li deixés continuar els estudis).

RENÉ CHAR. Camus li dedicarà el Premi Nobel.

MARIA. “Sense vostè, sense aquesta mà afectuosa que vostè va estendre al nen pobre que jo era, sense el vostre ensenyament i el vostre exemple, res de tot això m'hauria arribat”.

JEAN DANIEL. (*Sense esperar que MARIA acabi.*) Camus era brillant en algunes matèries, i amb un desig de lluir-se que li feia fer mil ximpleries. Germain li farà gratuïtament classes particulars per tal de preparar-lo perquè pugui guanyar una beca de mitja pensió i anar al Liceu.

JÚPITER. (*Als SARTRE.*) Vosaltres, no esteu massa callats?

EL VELL SARTRE. A mi també em van donar el Premi Nobel, i el vaig rebutjar.

SIMONE. (*Als SARTRE.*) No us defenseu, deixeu que acabin d'ensucrar-se.

JEAN DANIEL. El Premi Nobel li van donar “pel conjunt d'una obra que il·lumina els problemes actuals per a la consciència de l'home”.

JÚPITER. No us ho perdeu: tan bon punt es va assabentar que li havien donat el Premi Nobel de Literatura a Camus, Sartre va exclamar amb menyspreu: “S'ho tenia merescut!”

CALÍGULA. Júpiter, per què t'hi fiques?

JÚPITER. Tu també em vols fora, Calígula? Els cèsars i els déus s'haurien d'ajudar.

JEAN DANIEL. Camus va aconseguir la beca. Al Liceu, s'adonà de l'existència de classes socials.

MARIA. “Abans tothom era com jo i la pobresa em semblava l'aire mateix d'aquest món. Al Liceu vaig conèixer la comparació.”

RENÉ CHAR. En una entrevista, ja de gran, va confessar que al Liceu va conèixer la vergonya i la vergonya de sentir vergonya.

JEAN DANIEL. Als disset anys, li diagnostiquen una tuberculosi i es internat en un hospital. Les recaigudes i els internaments es repetiran tot al llarg de la seva vida.

CAMUS. Va ser justament la malaltia la que em va impedir fer les oposicions de professor agregat. Llavors s'exigia com a requisit per examinar-se un certificat de salut que Camus no podia obtenir.

RENÉ CHAR. Amb la malaltia, pren consciència de la mort. La recerca de la felicitat serà encara més exigent. Desenfrenada.

— 5. EL NEN QUE VAIG SER —

JEAN DANIEL. La infància de Sartre, no pot ser més oposada. Orfe amb un any, la seva mare se'n va anar a viure amb els seus pares, els avis Schweiters. Una família burgesa i culta. Sartre va escriure a *Les Mots* la radiografia de la seva infància.

SIMONE. (*Amb el llibre a les mans, mirant el públic.*) “A més, el lector haurà comprès que “detesto” la meva infància i tot el que en continua existint; la veu gravada del meu avi, aquesta veu que em desperta sobresaltat i que em fa anar a la taula, no l'escoltaria si no fos la meva, si no hagués après pel meu compte, entre els vuit i els deu anys, l'arrogància, el mandat dit imperatiu, que havia rebut amb humilitat”.

EL VELL SARTRE. (*Mentre SIMONE encara parla.*) La descripció que Sartre fa a “Els mots” és crítica, gens complaent. Desvergonyida. De vegades, burlata. Sovint, amb una certa arrogància narrativa. Les famílies dels avis són descrites en dues fulles despietades. Amb menyspreu, perquè es tractava de la burgesia, la seva classe, la classe que sempre vaig odiar. La classe privilegiada que controla el poder, la cultura i els diners.

JÚPITER. La classe que, malgrat els esforços, no va aconseguir abandonar.

SIMONE. (*Encara amb el llibre a la mà, tancat.*) “En 1904, a Cherbourg, el pare, sent oficial de marina i tenint la febre groga (febre de Conxinxina) va conèixer Anne Marie Schweiters, es va apoderar d’aquesta donassa, s’hi va casar, li va fer un fill al galop, a mi, i va tractar de refugiar-se en la mort”.

JEAN DANIEL. Tenia vuit anys. Anava amb la mare a les terrasses del parc de Luxemburg. S’acostaven als altres nens que hi jugaven.

SARTRE. “Em fregaven sense veure’m”.

EL VELL SARTRE. “Els mirava amb ulls de pobre”. “Jo hauria renunciat als meus privilegis”.

ELECTRA. Mai no et van convidar a jugar amb ells?

SARTRE. “No em van donar l’ocasió. Havia trobat els meus veritables jutges, els meus contemporanis, els meus ‘pars’ i la seva indiferència em condemnava. No aconseguia que em descobrissin”.

SIMONE. La seva mare no podia amagar la seva indignació. A aquesta dona alta i bonica li semblava bé que el seu fill fos baixet i lleig, i borni, no li veia ni l’altura ni la lletjor. “Per a ella era ben natural: els Schweiters eren alts i el Sartre eren baixets”.

EL VELL SARTRE. “I jo em semblava més al pare. Res més. La mare s’impacientava, ‘Què estàs esperant?, pregunta’ls si volen jugar amb tu’.”

ORESTES. No és si volen jugar amb tu el que havies de preguntar, és si et deixen jugar amb ells.

JEAN DANIEL. (*Sense esperar que ORESTES acabi.*) Però Sartre confessa que era massa orgullós. Hauria acceptat fer de ferit en una llitera, fer de mort. Però mai no hauria acceptat demanar-ho.

SIMONE. “Vols que parli amb les seves mares?”, li preguntava la mare. Però ell li pregava, si us plau, no ho facis.

COR. (*En veu baixa.*) Si us plau, si us plau, si us plau, no ho facis, no ho facis, no facis res.

SARTRE. (*Sense esperar que el COR acabi.*) M’agafava de la mà i anàvem d’arbre en arbre, de grup en grup, sempre implorants i sempre exclosos.

EL VELL SARTRE. Fins que, al vespre, de tornada a casa, tancat a la meva habitació.

SARTRE. (*Tallant EL VELL SARTRE.*) “Em venjava dels meus contratemps amb sis paraules de nen i la mort de cent guàrdies”

EL VELL SARTRE. “Tant li feia; les coses no anaven bé”.

JEAN DANIEL. Us heu d'imaginar el despatx del seu avi, les quatre parets plenes de llibres. Sartre no jugava amb ningú. Cap als vuit anys, vuit, llegeix Víctor Hugo, Madame Bovary i Voltaire.

EL VELL SARTRE. “Vaig començar la meva vida com sense dubte l'acabaré; en mig de llibres”.

(Si s'ha optat per passar aquestes escenes en vídeo, les imatges apareixen en primers plans al fons de l'escenari.)

JÚPITER. *(Interpretant EL PARE.)* “Et demano perdó, Frantz.”

ORESTES. *(Interpretant FRANZ. Ell i JÚPITER, cara al públic.)* “Vostè a mi, pare? Què està maquinant? Perdó, per què?”

JÚPITER. “Per a tu, els pares som imbècils: aturem el sol. Pensava que el món no canviaria. Recordes el futur que t'havia de donar?”

ORESTES. “Sí.”

JÚPITER. “Te'n parlava sense parar i tu el veies. Doncs bé, aquest futur teu era només el meu passat.”

ORESTES. “Sí.”

JÚPITER. “Tu ho sabies?”

ORESTES. “Ho vaig saber sempre. Al començament, m'agradava.”

JÚPITER. *(Encara en el paper d'EL PARE, es gira cap a l'actor SARTRE i l'assenyala amb un dit.)* Si és així, ets tu qui va decidir, no jo. Ni l'avi.

ORESTES. *(Dirigint-se també al DIRECTOR.)* Director, ho pot fer això? Pot sortir-se'n del paper?

JÚPITER. *(Continua dirigint-se a SARTRE.)* Que no te n'adones? Ets tu qui va triar Víctor Hugo. Ets tu qui va triar el passat. *(A EL VELL SARTRE.)* I tu, també ho vas fer amb el Flaubert. T'has passat mitja vida amb l'Idiota, perquè has volgut. Per què, si eres lliure?

EL VELL SARTRE. *(A ORESTES.)* Orestes, digues-li que per això mateix. Perquè era lliure.

ORESTES. Doncs, per això mateix, perquè soc lliure.

JÚPITER. *(A SARTRE.)* El que vols dir és que et senties més protegit, oi?

SARTRE. “Per arribar on soc he hagut de negar el que van fer de mi”.

JÚPITER. El passat sempre ens empeny.

SARTRE. No. “Estava convençut que era el futur qui tirava de mi”.

EL VELL SARTRE. Voldria que quedés clar i evitar dubtoses interpretacions del que he dit i del que no he dit. “L’important no és el que han fet de nosaltres, sinó el que fem nosaltres mateixos del que han fet de nosaltres”.

SIMONE. Hi ha una idea que Sartre mai no va deixar de desenvolupar, “és la de que cadascú és sempre responsable del que han fet d’ell mateix”.

EL VELL SARTRE. Gràcies, Castor.

JEAN DANIEL. Miguel Strogoff el va fer somiar. Amb fascinació. Perquè a Miguel Strogoff “l’il·luminava el seu futur; el guiava una estrella”.

SARTRE. D’acord, ho confesso, “envejava el seu destí.”

SIMONE. Mai no he entès per què et vas despullar d’aquesta manera.

ORESTES. Ho feia per pur exhibicionisme.

SIMONE. Potser sí. (*A EL VELL SARTRE.*) Saps què vas aconseguir, oi? Només vas aconseguir ser mal interpretat.

SARTRE. Tant ma fa. Què no em coneixes? Sempre em vaig posar per damunt del meu orgull.

JEAN DANIEL. Als catorze anys, la seva mare es tornarà a casar i es traslladaran a viure a La Rochelle. Sartre mai no va superar el segon matrimoni de la mare ni la crueltat dels companys de classe de l’escola de La Rochelle. La seva mare acceptarà, finalment, que torni a casa dels avis, a Paris.

SARTRE. No vaig tenir joventut.

JEAN DANIEL. (*Sense aturar-se.*) Al Liceu, amb setze anys, coneix Paul Nizan, el seu gran amic. Són temuts i admirats pel seus escàndols i les seves provocacions. Tots dos van ser les vedettes de l’Ecole Normale Superieur.

SARTRE. (*Repeteix.*) No vaig tenir joventut.

JÚPITER. Orestes, vine, tu fas d’Hug. “De vegades em deixaria tallar una mà”.

ORESTES. (*Interpretant HUG.*) “De vegades em deixaria tallar una mà per convertir-me de cop en home, i d’altres, em sembla que no vull sobreviure a la joventut.”

JÚPITER. (*Interpretant HOEDERER.*) “No sé què és la joventut.”

ORESTES. “Què vols dir?”

JÚPITER. “No sé què és la joventut. He passat directament de la infància a l’edat adulta.”

ORESTES. “És una malaltia de la burgesia. N’hi ha molts que en moren.”

DIRECTOR. Perfecte.

JÚPITER. (*JÚPITER, encara en el paper d’HOEDERER, cara al públic.*) Tu saps, Hug, per què li donem tanta importància a la infància?

ORESTES. Ja hi tornem. (*Girant-se cap al DIRECTOR, com si el mirés des de la pantalla.*) Director, algú pensa dir-li alguna cosa?

DIRECTOR. Júpiter, si us plau.

JÚPITER. (*Sense escoltar el DIRECTOR. Com si continués interpretant HOEDERER.*) T’ho diré igualment, Hug. “Doncs, perquè volem acceptar la idea que hi ha una edat de la innocència, anterior a ser marcats per la pèrdua i el mal”.

CALÍGULA. Això és de Baudelaire.

DIRECTOR. (*Dirigint-se a JÚPITER, sobre l’escenari.*) A què treu cap, això, Júpiter?

JÚPITER. Cal desmitificar la infància. El paradís perdut. Això és tot.

DIRECTOR. D’acord. Podem continuar?

SIMONE. Què passa, que només interessa la infància dels grans homes?

CALÍGULA. Cal que en parlem de la infància d’un César?

SIMONE. El que cal és que en parlem de la nostra. Perquè nosaltres dues vam influir. (*A la MARIA.*) O vam consolar.

MARIA. No et canses mai, oi?

DIRECTOR. T’entenc, Simone, si vols més en davant, fem “Simone de Beauvoir contra Maria Casares.”

RENÉ CHAR. D’acord, Simone. Vas néixer a Paris, al Boulevard Raspail, en el sí d’una família de l’alta burgesia. El teu avi matern era President del Banc del Mosa. Quan Simone de Beauvoir era petita, l’avi va fer fallida i va ser declarat en bancarrota. Es van traslladar a viure en un pis petit i fosc de la rue de Rennes. La fallida de l’avi va portar deshonra a la família, i van començar les tensions i el deteriorament de la relació entre els seus pares.

SIMONE. “Quan jo era petita, com els meus pares eren pobres i desclassats, a la manera lletja dels petits burgesos, odiava l’apartament trist i gairebé lúgubre. Tan aviat com ens llevàvem, la meva germana i jo desapareixíem”.

SARTRE. (*Dirigint-se a la pantalla.*) Estimat Castor, malgrat l'infortuni familiar, mai vas deixar de ser una noia de família.

SIMONE. “Suportava malament les contrarietats. Estimava sobretot els meus capricis”.

CAMUS. Ara, li toca a Maria Casares.

MARIA. Vaig arribar a París als setze anys, disset. Vaig aprendre francès i vaig tenir sort. N'hi ha prou amb això?

DIRECTOR. No. Eres filla de Santiago Casares Quiroga, que va ser ministre de la guerra i cap del govern, sota la presidència de Manuel Azaña. El 1939, quan s'exilia a França, se t'enduu a l'exili amb ell.

SARTRE. A Casares Quiroga se li retreu no haver-se pres seriosament l'alçament militar del general Franco i haver-se negat a lliurar armes a la població civil.

MARIA. Això no és cert. La raó del seu cessament el 36 va ser justament el fet de ser partidari d'armar els sindicats.

DIRECTOR. Sigui com vulgui, arribes a París gairebé amb disset anys, i als vint-i-un, tens el primer èxit teatral.

RENÉ CHAR. Això és tot? No hauríem de preguntar-nos com una noia exiliada, filla d'un ministre republicà, es converteix en actriu? Quin va ser el camí?

CAMUS. Quins els obstacles?

CALÍGULA. Quin l'impuls?

SIMONE. La sort.

EL VELL SARTRE. Sí, la sort. La sort i l'ambient social en el que es movia el seu pare. La seva classe.

DIRECTOR. Em sap greu, però no. No podem entrar-hi.

CAMUS. Als vint-i-dos, et proposen actuar en una obra meua, *El Malentès* i fas de Martha. La teva veu gruixuda, i el gest simple i pur. Vas captivar tothom. Com ara.

MARIA. “Un dia em vas portar a la barra de la bicicleta al teu estudi del carrer Vaneau, el pis que t'havia deixat André Gide, i van fer l'amor per primera vegada. Va ser allà on em vas confiar...”

DIRECTOR. (*Tallant la MARIA amb un gest.*) Algú més té infància?

CAMUS. (*A MARIA.*) Sento que els records són meus.

JÚPITER. Jo mai no vaig ser nen.

CALÍGULA. (*Agafant per la cintura ELECTRA.*) Jo mai no he deixat de ser-ho.

MARIA. (*A CAMUS.*) Tots els records feliços s'assemblen.

DIRECTOR. Bé, podem continuar, ara? Perfecte, doncs.

SIMONE. “Als quinze anys, desitjo convertir-me en una escriptora cèlebre”.

— 6. ESCRIPTORS CONTRA ESCRIPTURA —

SARTRE. Jo també. Estava “penetrat per un ideal de vida de gran home que em portava al romanticisme”.

EL VELL SARTRE. Sartre es va imposar esdevenir escriptor a la infància.

SIMONE. (*A EL VELL SARTRE.*) “Tinc desig de fer-me admirar”, em vas escriure.

ORESTES. Au, va, i qui no? Ho dieu com si ningú més al món volgués ser admirat.

JÚPITER. Entre nosaltres, voler ser admirat és un secret compartit. Però Sartre no era actor.

SARTRE. (*Sense esperar que JÚPITER acabi.*) La mort m'inspirava terror, “en identificar-la amb la glòria, vaig fer d'ella el meu destí”.

EL VELL SARTRE. De petit volia ser Víctor Hugo.

RENÉ CHAR. (*A JÚPITER.*) Deu ser típic de la petita burgesia urbana. No, no em refereixo al fet de voler ser escriptor, sinó el de voler ser escriptor famós.

JÚPITER. Troben tan ensopides les seves vides reals que somien amb la celebritat, els llums, els aplaudiments, la fama i el triomf. En resum, el podí.

CALÍGULA. Volen ser adorats. Volen ser Césars. Volen ser Jo.

DIRECTOR. (*A CALÍGULA i ORESTES.*) Endavant, “Encara escrius, Escipió?”

CALÍGULA. “Encara escrius, Escipió? Em pots mostrar alguna de les teves últimes obres?”

ORESTES. (*Interpretant ESCIPIÓ.*) “Escric poemes, César.”

CALÍGULA. “Sobre què?”

ORESTES. “No ho sé, César. Sobre la natura, suposo.”

CALÍGULA. “Bon tema, Escipió. I vast. Què t’ha fet la natura?”

ORESTES. “Em consola de no ser César.”

CALÍGULA. “Penses que a mi em podria consolar de ser-ho?”

ORESTES. “És clar, César. La natura ha curat ferides molt més greus.”

DIRECTOR. Molt bé.

JÚPITER. (*Fent a un costat CALÍGULA i interpretant el seu paper, tant si és a la pantalla com a l’escenari.*) Escipió, tu creus que la literatura ens salva?

DIRECTOR. (*Dirigint-se a la pantalla o a JÚPITER sobre l’escenari.*) Júpiter, no ens podem passar l’assaig inventant-nos el text, ni canviar les obres de Camus o de Sartre.

JÚPITER. Per què no?

ORESTES. Si no és la literatura, què pot salvar el món?

JÚPITER. El poder de César?

ORESTES. El poder de César és justament el que l’està destruint.

JÚPITER. (*JÚPITER I ORESTES es piquen la mà alçada l’un a altre.*) És perfecte. Pren nota, Director.

DIRECTOR. (*El vídeo s’apaga. A JÚPITER.*) I tu, deixa d’actuar. No fem òpera.

SIMONE. (*Llegint el full que EL VELL SARTRE li ha donat.*) “La cultura no salva res ni a ningú, no justifica. Però és un producte de l’home: l’home s’hi projecta, s’hi reconeix; li ofereix la seva imatge, aquest mirall crític”.

ELECTRA. En què quedem, Vell Sartre, sí o no?

ORESTES. És part del seu mètode: negar, primer, i admetre, després, i tornar a negar, més tard.

DIRECTOR. Continuem. Jean Daniel, si us plau.

JEAN DANIEL. També Camus va confessar que cap als disset anys havia desitjat ser escriptor i, alhora, havia sabut, *obscurament*, que ho seria.

CAMUS. “Alguna cosa, algú s’agitava dins meu, obscurament, i volia parlar”.

MARIA. Als vint-i-tres anys, escriu: “Necessito escriure com necessito nedar, perquè el cos m’ho demana”.

SARTRE. Quan vaig començar, “jo escrivia per imitació, per cerimònia, per ser gran”, escrivia sobretot perquè era el net de Charles Schweiters”.

JÚPITER. Probablement, contra ell.

ORESTES. Probablement, per buscar la seva aprovació.

EL VELL SARTRE. Tens raó, Orestes, tens raó. “De vegades, penso que he posat al mercat tants llibres que no interessin ningú, amb l’únic i boig propòsit de complaure al meu avi”.

JÚPITER. L’adult va escriure contra el nen.

CALÍGULA. El militant contra l’aventurer.

ELECTRA. Sartre contra Miguel Strogof.

ORESTES. Sartre contra Malraux.

SARTRE. Marx contra Víctor Hugo.

SIMONE. I tu, per què els fas el joc? Mai no vas creure en l’autocrítica.

SARTRE. Estic dotat per l’autocrítica, a condició que no es pretengui imposar-me-la, recordes? Però, ara, no en feia, d’autocrítica. Només dic que escriure era la meua manera de fugir de les persones grans, només existia per escriure. “Si deia ‘jo’, volia dir ‘jo que escric”.

ORESTES. (*A la pantalla, en primer pla o cara al públic sobre l’escenari, interpretant HUG.*) “Què és el que faig aquí? De debò és el que vull? De debò, no faig comèdia?”

SIMONE. (*A SARTRE, sense esperar que ORESTES acabi.*) Em vas ensenyar que perquè un esdeveniment banal es converteixi en una aventura, només cal posar-se a explicar-lo.

CALÍGULA. (*A SIMONE.*) Ara, ho entenc. L’escriptor contra l’aventurer sense aventures.

— 7. PAUL NIZAN —

JÚPITER. Calígula, per què no fas de Paul Nizan?

CALÍGULA. Jo? Un César fent de marxista? És un repte. Això hauria entusiasmat Calígula.

SARTRE. No oblidis que Paul Nizan era el meu íntim amic.

RENÉ CHAR. És per això que el vas traïr?

SARTRE. D'on ho has tret això? Ben al contrari, el vaig rehabilitar.

RENÉ CHAR. Sí, però abans, quan calia aixecar la veu i defensar-lo, vas callar.

DIRECTOR. No, si us plau. Ens estem sortint de l'obra.

RENÉ CHAR. Que quedi fora, doncs. Però, ells ho haurien de conèixer.

MARIA. Explica't. (*El DIRECTOR assenteix.*)

JEAN DANIEL. Nizan era comunista. Va trencar amb el Partit el 1939, a rel del pacte entre Alemanya i la Unió Soviètica, entre Hitler i Stalin. Nizan va patir una persecució despietada per part dels comunistes: per traïdor, per "agent de policia", per infiltrat, per venut. Va morir al front, durant la Segona Guerra Mundial. Malgrat la seva mort, l'ofensiva va continuar després de la guerra. Louis Aragon, a la seva novel·la "Els Comunistes", fa aparèixer Nizan com un traïdor en el personatge Orfilat.

RENÉ CHAR. (*Sense interrompre JEAN DANIEL.*) Ai!, Aragon, "el meu estimat ofès".

JEAN DANIEL. No va ser fins al 1969 que Nizan no va ser rehabilitat. Aragon, en la posterior edició de "Els Comunistes" va suprimir el personatge Orfilat de la novel·la, i Sartre va fer el pròleg, rehabilitant-lo.

SARTRE. Quedi clar el que vaig dir al pròleg. On és?

SIMONE. (*Amb un full a la mà, com si llegís, cara al públic. O a la pantalla.*) "Els comunistes no creuen en l'Infern: ells creuen en el No-res. La desaparició de Nizan va ser decidida. Però aquesta liquidació no va ser suficient per a ningú: no n'hi havia prou amb què hi hagués deixat de viure, calia que no hagués existit mai".

COR. (*En veu baixa.*) "Calia que no hagués existit mai". "Calia que no hagués existit mai."

JEAN DANIEL. (*Mentre el COR encara recita.*) Cal dir, que el 1969, Sartre ja havia trencat amb el Partit Comunista. El 1970, el Partit va anul·lar les acusacions fetes contra Nizan.

MARIA. Així que va ser amb Nizan que vas aprendre el mètode? (*A SIMONE.*) Que no és el mateix que vas provar de fer amb nosaltres, amb Camus i amb mi?

DIRECTOR. Maria, no ens avancem, si us plau.

CAMUS. Va ser indecent. Tant per Nizan com per a nosaltres. Vergonyós.

JÚPITER. (*AL VELL SARTRE.*) Com és que vas callar durant gairebé trenta anys? Amb qui podia confiar Paul Nizan, si no era en tu, el seu amic?

DIRECTOR. Si us plau. Veieu per què us deia que, ara, no? Calígula, Paul Nizan, pots tornar on érem?

CALÍGULA. (*Es posa un barret blanc. Interpretant PAUL NIZAN. Dirigint-se a SARTRE, cara al públic. O a la pantalla.*) “Abans de la guerra et consideraves simplement un individu, sense relació amb la societat que t’envoltava. Eres lliure. No tenies idees polítiques ni votaves. Jo era comunista i escrivia, tu només volies escriure. Com si l’escriptura no pogués ser una activitat social”.

SARTRE. “La meva indignació només era una bombolla de sabó, la seva era de debò. Buscava un socors que ningú no podia donar-li; les seves paraules eren or pur, les meves, moneda falsa”.

RENÉ CHAR. Als vint-i-un anys, recent llicenciat, Nizan va fugir a Aden, al Iemen, perseguint Rimbaud, i per evitar acomodar-se en un càrrec de professor. Va publicar la seva primera novel·la set anys abans de Sartre.

CALÍGULA. (*Encara interpretant PAUL NIZAN.*) “Que cap de les nostres accions no estigui exempta de còlera”.

EL VELL SARTRE. “Els crits escrits ens salven”.

COR. (*En veu baixa.*) “Els crits escrits ens salven”. “El crits escrits ens salven”.

SARTRE. (*Sense esperar que el COR acabi.*) Jo tenia un adversari, el lector burgès, escrivia contra ell, almenys en part, mentre que tu, Nizan hauries volgut lectors pels quals escriure.

JÚPITER. Sempre eres tan despectiu?

CALÍGULA (*Encara en el paper de PAUL NIZAN.*) I tu, Sartre, no t’agradaven els marxistes. Tampoc no t’agradaven els psicoanalistes, la gent que diu ‘no ets com sembla que ets’. “Vas canviar després de la guerra. Com si fins aleshores no sabessis què era la solidaritat”. Com si l’acabessis de descobrir. Gairebé amb quaranta anys!

SIMONE. (*A SARTRE.*) S’ha de reconèixer que la teva consciència política no va ser gaire precoç.

SARTRE. Tu també, Brutus?

CALÍGULA. (*Continua en el paper de PAUL NIZAN, sempre cada al públic.*) “Jo, als vint anys, mirava les dones i els cotxes, tots els béns d’aquest món”.

SARTRE. Ho feies “amb una precipitació desesperada.”

CALÍGULA. (*Encara com a PAUL NIZAN.*) “Calia veure-ho tot, calia prendre-ho tot, de seguida”.

SARTRE. “Jo també mirava, però amb més dedicació que desig. Per timidesa de bon noi; per covardia.”

CALÍGULA. (*Continua.*) Jo tenia vint anys. No permetré ningú dir que és l’edat més bonica de la vida” (*Es treu el barret, s’apaga el vídeo*)

SARTRE. M’ho dius a mi? Jo mai no vaig tenir vint anys.

SIMONE. Això no funciona, Director. Massa Paul Nizan.

CAMUS. No és pas Nizan el que sobre. Potser el que passa és que hi ha massa Sartre.

ORESTES. Sartre va ser excessiu. Se’n reia de la mesura.

EL VELL SARTRE. Quina és la mesura? “De bon començament volia ser escriptor i no intel·lectual. Després, vaig voler ser intel·lectual i no polític.”

CAMUS. Oposats, fins i tot, amb això. Mai no vaig voler ser intel·lectual ni polític. Escrivint, jo volia retenir la vida.

MARIA. “Ell, com el fil d’una navalla solitària i sempre vibrant, destinada a trencar-se d’un cop i per sempre, una pura passió de viure enfrontada a la mort total, sentia avui que la vida, la joventut, els éssers se li escapaven sense poder salvar-ne res, abandonat a l’única esperança cega que aquesta força obscura que durant tants anys l’havia alçat per sobre els dies, alimentat sense mesura, igual que les circumstàncies més dures, li donés també, i amb la mateixa generositat infatigable amb què li va donar les seves raons de viure, raons per envellir i morir sense rebel·lia”.

CALÍGULA. (*Sense esperar que MARIA acabi.*) Per a Camus, la passió de viure és inseparable de la passió d’escriure.

ORESTES. Sartre no hi està d’acord. Ell dirà: “L’apetit d’escriure, suposa la negació de viure”.

ELECTRA. Dient el contrari, diuen el mateix.

JEAN DANIEL. Sembla fins i tot que s’ho retregui. És una confessió dolorosa i irònica a la vegada. Quan, citant a Proust, Sartre diu: “La veritat és que m’assemblo a Swan, curat del seu amor i sospirant: “I pensar que he fet malbé la meua vida per una dona que no era del meu estil!”.

COR. (*En veu baixa.*) “I pensar que he fet malbé la meua vida per una dona que no era del meu estil!”. “Per una dona que no era del meu estil!” Que no era del meu estil.

RENÉ CHAR. (*A SARTRE.*) Tenies mala consciència: la d’escriptor burgès culpable d’abandonar els oprimits usant la llengua de la dominació.

CAMUS. (*Sense esperar que RENÉ CHAR acabi.*) “No és el combat el que fa de nosaltres artistes, sinó l’art el que ens empeny a ser combatents”.

RENÉ CHAR. Sartre buscarà la justificació. Des de finals dels anys seixanta, mentre escrivia les tres mil pàgines del seu Flaubert, *L’idiota de la família*, militava amb els “maos”. Es justificava dient: “Escric encara llibres per a la burgesia i em sento solidari amb els treballadors que se la volen carregar”.

JÚPITER. Enteneu això? Pocs intel·lectuals, per no dir-ne cap, han estat tan contradictoris.

SARTRE. Ja ho pots dir: tan infidels.

SIMONE. (*A la pantalla o cara al públic.*) “Sentia a cada pas el moviment de la meua vida, la seva llei i el preciós mandat de ser infidel a tot”.

ORESTES. Per què li donem tanta importància a la seva infidelitat? Tothom ha estat infidel en un moment o en un altre a una amistat, a un amor, o a una idea. Per què amb Sartre ha de ser diferent?

ELECTRA. Tens raó. Camus també va ser infidel: a l’amor per descomptat. Però també a l’amistat, infidel amb Pascal Pia, que sempre el va ajudar i recolzar, i a qui devia bona part del que va ser i a on va arribar.

JÚPITER. (*Tallant ELECTRA.*) Nosaltres, també Camus, som infidels perquè la vida ens fa infidels. Per inconstància, per desídia, per amor, per ràbia, per curiositat o per oblit. Sartre, no. Sartre va triar la infidelitat com a mètode.

CALÍGULA. Com a mètode i com a destí.

COR. Per inconstància, per desídia, per amor, per ràbia, per curiositat o per oblit.

CAMUS. (*Sense esperar que el COR acabi.*) D’aquests canvis constants de parer. De voluntat. De decisions sobtades. El seu teatre n’és ple. Els seus personatges es tiren enrere. Acaben fent el contrari del que deien.

EL VELL SARTRE. Ho feia tant en la vida privada com en la pública. Ho vaig confessar: “Em vaig tornar traïdor, i no he deixat de ser-ho”.

SIMONE. Mai no t’he entès. T’encanta posar-te en evidència.

JÚPITER. La vanitat contra l'orgull.

ORESTES. “Per molt que em fiqui de ple en el que faig, que em lliuri sense reserves a la feina, a la ira, a la amicitat, sé que en qualsevol moment renegaré, és el que vull i em traeixo, ja en plena passió, per l'alegre presentiment de la meua futura traïció”.

ELECTRA. (*A EL VELL SARTRE.*) Tu vas escriure això?

EL VELL SARTRE. Es diuen moltes coses. Vaig fer dels canvis d'opinió un tret prou conegut de la meua personalitat.

RENÉ CHAR. Se'n diu cinisme.

EL VELL SARTRE. No. Se'n diu autoestima.

SARTRE. Mai no he deixat de sentir “el preciós mandat de ser infidel a tot”.

COR. (*En veu baixa.*) “Em vaig tornar traïdor, i no he deixat ser-ho”. “Em vaig tornar traïdor, traïdor”.

CAMUS. Presumies de traïdor?

MARIA. Com tu van permetre els teus contemporanis?

JÚPITER. (*Sense esperar que el COR acabi.*) Sartre contra Sartre.

SIMONE. Sartre contra la seva pròpia família sartriana.

EL VELL SARTRE. (*A CAMUS.*) Parlant d'això. També té gràcia, veure's condemnat pels sartrians, és com per morir-se de riure: els sartrians custodiant la veritat sartriana, us ho imagineu? (*A SIMONE.*) Va arribar un moment, estimat Castor, que t'estimaves més parlar de la meua filosofia amb els joves sartrians que no pas amb mi. Pobre de mi, si em posava a parlar d'esperança.

SIMONE. L'esperança és petit burgesa, busca la resignació. Ho vas dir tu.

EL VELL SARTRE. No, Castor, no, això ho va dir Camus.

CAMUS. Vaig dir: “Doncs, al contrari del que es pensa, esperança equival a resignació, i viure no és resignar-se”. Que no és el mateix.

EL VELL SARTRE. (*A CAMUS.*) Tu et penses que progresses i el teu club d'admiradors, la teua pròpia família, hi veu un retrocés. Tu entens això? Se senten decebutos i volen forçar-te a què et facis enrere.

SIMONE. (*Tallant EL VELL SARTRE.*) No pretendreu que em passi tota la tarda defensant Sartre, oi?

DIRECTOR. Algú em pot dir on som, ara? No sé vosaltres, però jo m'he perdut. Jean, si us plau.

JÚPITER. (*Al DIRECTOR.*) No et queixis. Hauries de tenir un paper més curt. L'obra no necessita un Director.

ELECTRA. És cert. Surt sola.

— 8. KAFKA I HEMINGWAY —

JEAN DANIEL. Em permeteu que torni enrere? Camus es preguntava, “Per què sóc un artista i no un filòsof? I es responia: “Perquè penso en paraules i no en idees”. És coneguda la seva defensa de la llengua. “Un país val el que val la seva llengua”.

MARIA. (*Busca entre els papers i llegeix.*) “Es pot educar un país educant el seu llenguatge.”

RENÉ CHAR. En el seu cas, té una importància especial, perquè Camus va haver de conquistar la llengua. Venia del barri de Belcourt, d'Alger, on es parlava “pataouète”, una barreja de francès, espanyol i italià, la llengua del carrer, la que parlava amb els seus amics.

JEAN DANIEL. Els sartrians li retrauran la perfecció del seu estil. L'atractiu de les seves imatges. Algú arribarà a dir que les seves frases són “emmidonades”. Fins i tot, “massa ben escrites”. De fet, Camus se'n riurà a “La Caiguda”, a través de Clamence.

CALÍGULA. (*Interpretant CLAMENCE.*) “Ah!, veig que us heu fixat en aquest imperfet de subjuntiu. Confesso la meva debilitat per aquest temps verbal i pel llenguatge bonic en general. Debilitat que em retrec, creieu-me. Sé molt bé que el gust pel lli no suposa forçosament que un no tingui els peus bruts. Tant és. L'estil, com el popelín, dissimula sovint l'èczema”.

JEAN DANIEL. Una escriptura d'una simplicitat sorprenent. “L'absència d'estil”. Un llenguatge elegant, concís i directe. Que amaga un estremiment poètic.

RENÉ CHAR. Camus adapta l'estil a cada obra, mai no és igual. Mireu, si no, el recull de *Noces*, escrit als vint-i-dos anys.

MARIA. “A certes hores, el camp és negre de sol”.

RENÉ CHAR. Això ho podria haver dit Matisse.

MARIA. (*Continua.*) “Entrem en un món groc i blau on ens acull el sospir olorós i acre de la terra d'estiu a Algèria”. “Quantes hores he passat

trepitjant els donzells, acariciant les ruïnes, provant d'acordar la meva respiració als sospirs tumultuosos del món!”

JEAN DANIEL. *Noces* és un himne líric a la bellesa del món, a la festa dels sentits, la unió sensual amb la natura. L'afany de viure.

MARIA. (*Continua.*) “Aquí, comprenc el que diuen glòria: el dret d'estimar sense mesura. No hi ha més que un sol amor en aquest món. Abraçar un cos de dona és també retenir contra si mateix aquesta alegria estranya que descendeix del cel cap al mar”.

CAMUS. (*Sense esperar que MARIA acabi.*) Era feliç sense esperar res.

MARIA. (*CAMUS abraça la MARIA per la cintura i prova de fer uns passos de ball mentre torna a sonar “Quand il me prend dans ses bras, il me parle tout bas, je vois la vie en rose”. Maria no es mou, i la música s'atura. MARIA continua.*) “Estimo aquesta vida amb abandonament i vull parlar-ne amb llibertat: ella em dóna l'orgull de la meva condició d'home.”

SIMONE. No n'hi ha per tant.

SARTRE. Un llenguatge adolescent, massa lluent. Un lirisme patètic.

CALÍGULA. (*A SARTRE.*) Ho dius tu, que volies escriure com Víctor Hugo?

SARTRE. Tens raó, volia, somiava expressar les meves idees d'una manera bella. Era una criatura. Vaig canviar.

SIMONE. (*A SARTRE.*) Em vas confessar que no tenies imaginació novel·lesca, que no estaves fet per a la novel·la. Recordes?

SARTRE. Potser sí. De fet, és el que pensava.

JÚPITER. Si no recordo malament, el teu editor i amic, en Gallimard, va dir que “sempre et vas retreure no lliurar-te a la literatura”.

SIMONE. Per què no em vas fer cas? Què et vaig dir? Escriu com escrius a les cartes. Recordes? (*Busca entre els papers i llegeix.*) “He trencat les meves ulleres. Per sort només ha estat la muntura. Ha passat anant a buscar la sopa”. O quan parlaves d'en Pieter: “Hem parlat llargament de les cames d'una cambrera i, de seguida, de les cames de les dones en general. Després, hem tornat i l'he guanyat quatre partides contra una als escacs.” Com és que no t'adonaves d'on era el teu estil?

SARTRE. Durant els mesos que va durar la guerra de broma, entre el 1939 i el 1940, des de la caserna, et vaig escriure una carta diària, Castor. Cartes de tres i quatre fulls.

SIMONE. Em vas dir: “Nosaltres, tu i jo,ensem que s'ha d'escriure com es parla”.

SARTRE. Doncs, em vaig equivocar. A més, m'agraden les frases llargues, què vols que hi faci!

SIMONE. Confessa-ho. Vas odiar que s'escrivís bonic per culpa de l'avi Schweiters.

EL VELL SARTRE. La bellesa de l'escriptura, sovint amaga les idees. És manipuladora. Com tota la cultura burgesa.

CALÍGULA. Va ser per això que vas admirar l'escriptura de *L'Estranger*? Li vas dedicar una ressenya de vint pàgines. De l'elogi al descrèdit, és clar.

SARTRE. Admirar no és la paraula.

CALÍGULA. Aquell començament, tan simple.

MARIA. (*Com si llegís.*) “Avui, ha mort la mama. Potser ahir, no ho sé. He rebut un telegrama de l'asil: ‘Mare morta. Enterrament demà. Atentament’. Això no vol dir res. Potser va ser ahir.”

SARTRE. Enteneu, ara, per què vaig dir que *L'Estranger* era una barreja de Kafka i de Hemingway?

CAMUS. Per algú que es queixava que els americans feien novel·la sense idees i que els europeus fèiem idees sense novel·la, dir això de *L'Estranger* era caure en l'elogi.

RENÉ CHAR. El llibre el va captivar. Camus es limitava a descriure els comportaments dels personatges i, tanmateix, aconseguia una profunditat insòlita.

DIRECTOR. Maria, el final.

MARIA. “Per primera vegada després de llarg temps, he pensat en la mare. M’ha semblat que comprenia per què al final de la seva vida havia agafat “parella”, per què havia jugat a recomençar. Allà, també allà, al voltant d’aquest asil on les vides s’apaguen, el vespre era com una treva malenconiosa. A prop de la mort, la mare devia sentir-se alliberada i llesta per reviure-ho tot. Ningú, ningú no tenia el dret de plorar-la...”

DIRECTOR. (*Tallant-la. Si és en vídeo, el vídeo continua però sense veu.*) Potser l’haurem d’escorçar.

MARIA. Vols dir?

SIMONE. No penseu dir res de *La Nàusea* de Sartre? Al capdavant, va influir a *L'Estranger*.

CAMUS. La Nàusea, “està massa a prop d’una part de mi, perquè no m’agradi. Però és justament la part contra la qual voldria reaccionar”. Això és el que vaig dir.

SIMONE. (*Interpretant ROQUENTIN. Podrien sonar unes notes de “Some of these days / You’ll miss me honey”*): “Ara, hi ha aquest cant de saxofon. I em fa vergonya. Un gloriós i petit sofriment acaba de néixer, un sofriment model. Quatre notes de saxofon. Van i venen com si diguessin:

‘Cal fer com nosaltres, sofrir amb mesura’. I bé. Naturalment, jo voldria sofrir d’aquesta manera, amb mesura, sense complaure’m, sense pietat per mi mateix, amb una àrida puresa.”

RENÉ CHAR. Volies un sofriment intel·lectual. On és l’emoció?

SARTRE. No la buscava. L’emoció només evadeix o consola.

SIMEONE. Qui ha fet la tria dels textos? No, no m’ho digueu: ho heu deixat a les seves mans, oi?

SARTRE. Estem en desavantatge. Camus suscita més simpatia.

— 9. L’ARTISTA I EL FILÒSOF —

JEAN DANIEL. El mateix passa amb *El Mite de Sísif*, publicat al mateix temps que *L’Estranger*. Sartre li fa una crítica estil “Sorbone”. Amb superioritat manifesta i condescendent. Però l’aparent simplicitat, la intuïció i el llenguatge amb el que està escrit *El Mite de Sísif* el sorprèn. Potser, fins i tot, l’enveja.

MARIA. “No hi ha més que un problema en filosofia: és el del suïcidi. Jutjar si la vida paga la pena de viure-la o no, és respondre la pregunta fonamental de la filosofia”.

CAMUS. Així comença *El Mite de Sísif*. Les tres primeres línies.

RENÉ CHAR. Us imagineu la sorpresa dels intel·lectuals de París? En tres línies!

JÚPITER. (*Va d’un SARTRE a l’altre.*) No pot ser! Camus no és un filòsof, no és un dels nostres. Què hi fa un “pied noir” parlant de l’home i de l’absurd de l’existència? És cert que s’ha llicenciat en Filosofia a Alger? Però és que hi ha universitat a Alger? De debò, existeix Alger? Però si ni tan sols és agregat! Ni tan sols és europeu!

CALÍGULA. I, a sobre, tan *L’Estranger* com *El Mite de Sísif* son obres ben curtes. No arriben a les dues centes pàgines.

JÚPITER. (*Continua anant d’un SARTRE a l’altre.*) Com es pot parlar de filosofia en dues centes pàgines? Està clar que no és dels nostres? Nosaltres no som concisos. Som filòsofs. Som professor agregats. Llegim les fonts. Citem les fonts a peu de pàgina!

RENÉ CHAR. (*Al DIRECTOR.*) Puc fer de Sísif? M’encantaria. Un Sísif mandrós i hedonista. Més contemplatiu. Faria rodolar la pedra fins al cim, però no soc dels que sortirien corrents muntanya avall per empènyer-la de nou, no. Vull ser un Sísif bon vivan.

DIRECTOR. No, em sap greu, René Char. Voldria assajar amb el Cor. (*Al COR.*) Proveu Sísif.

COR. (*Cada un dels membres de Cor recita una frase. Sense pauses.*)
“L’absurd neix de la confrontació entre el crit de l’home i el silenci del món.”

COR. “El crit de l’home per conèixer la seva raó de ser.”

COR. “L’home absurd refusa esperar, i testimonia amb obstinació una vida sense consol.”

COR. “L’home absurd se sent innocent, amb una innocència irreparable.”

COR. “És aquesta innocència la que li exigeix viure tan sols amb el que sap.”

COR. “No hi ha més enllà. Vet aquí la raó de la seva llibertat profunda.”

COR. “La passió de l’home absurd, que no abdica. Que es rebel·la.”

COR. “Que dona sentit a la seva vida.”

COR. “La consciència de l’absurd transforma en regla de vida la rebel·lió, la llibertat i la passió.”

SARTRE. (*Sense interrompre el COR.*) La consciència ens fa covards a tots.

COR. (*Tot el COR alhora.*) “La rebel·lió, la llibertat i la passió”.

CALÍGULA. (*A SARTRE, per sobre del COR.*) Sartre citant Hamlet?

SIMONE. Director, reclamaré per a Sartre el mateix tracte, recorda-ho. Reclamaré el Cor.

JÚPITER. (*Va d’un SARTRE a l’altre, una altra vegada.*) Què us deia? Un filòsof parlant de felicitat, és increïble. Què se n’ha fet del pessimisme i la tristor, veritables motors de l’autèntic intel·lectual?

EL VELL SARTRE. Atura’t, Júpiter. Si us plau. Que no anaves amb nosaltres?

JÚPITER. Em sap greu. Però vaig amb qui em concedeix més minuts en escena.

SIMONE. (*Al DIRECTOR.*) Sartre va respondre a l’absurd de Camus amb *L’Ésser i el No-res*. Amb l’existencialisme.

DIRECTOR. (*Al COR.*) D’acord, provem-ho.

COR. (*Cada membre del Cor diu una frase. Sense pauses.*) “L’Home és el conjunt del seus actes, res més que la seva vida.”

COR. “L’home és projecte, és situació, és acció”.

COR. “El destí de l’home és ell mateix.”

COR. “L’home serà tal com es farà. És el que es fa.”

COR. “L’home defineix el sentit de la seva vida per les seves eleccions”.

COR. (*Tot el COR alhora.*) “L’home és responsable dels seus actes.”

COR. (*Tot el COR alhora.*) “L’home és una passió inútil.”

DIRECTOR. Perfecte. Tenies raó, Simone.

SIMONE. (*Als SARTRE.*) Esteu adormits, o és que me n’haig d’ocupar jo, de tot?

CAMUS. (*A RENÉ CHAR.*) Si l’home és responsable del que és, això explica la desaparició de la compassió. Qui és el responsable quan ho has rebut tot sense esforç o sense elecció? Una persona pobre és responsable de la seva pobresa?

RENÉ CHAR. (*A CAMUS.*) Ells sempre parlen d’ells. Del seu petit món. Ho han rebut tot, però tot el que són és mèrit propi. Són existencialistes.

JEAN DANIEL. No rieu. Aquells anys, al Boulevard Saint-Germain, tothom volia ser existencialista. Tothom ho era. L’existencialisme es va posar de moda.

JÚPITER. Ah!, quins temps! “La llibertat és el futur”, “tot acte de llibertat és projecte”, “el projecte de cadascú modifica els projectes de la resta”. Era una droga de progrés. Una droga de modernitat.

SARTRE. (*A SIMONE.*) Recordes quan a mi i a Camus, a tots nosaltres, ens deien els existencialistes, com es cabrejava Camus?

CAMUS. Jo mai no vaig ser existencialista. Vaig escriure *L’Home rebel* per demostrar-ho.

DIRECTOR. Correm massa.

JÚPITER. I què?

CALÍGULA. Com és que l’existencialisme només el van patir els burgesos?

CAMUS. Va ser un trastorn de classe.

COR. (*Cara al públic.*) “L’home és projecte, és situació, és acció”.
Projecte, situació i acció.

SARTRE. (*A CAMUS. sense esperar que el COR acabi.*) Què és el que us molesta? Ho vaig invertir tot en la literatura.

CAMUS. També vas desinvertir.

JÚPITER. (*A SARTRE.*) Vas confessar que escrivies per habitud. Recordes?

SARTRE. (*A SIMONE.*) No sé si te n'adones. Però ells han vingut més ben preparats que nosaltres.

EL VELL SARTRE. És culpa de Júpiter.

SIMONE. (*Als SARTRE.*) Us ho vaig advertir.

SARTRE. Escolteu: Qui va dir “L’home no és res més que el seu projecte, no existeix si no en la mesura que es realitza; no és, doncs, res més que el conjunt dels seus actes, res més que la seva vida”?

SIMONE. Qui va dir “Estem condemnat a ser lliures, no som lliures de cessar de ser lliures”?

ELECTRA. Hi ha qui pensa que “no soc lliure per sortir-me de la meva classe, de la meva nació, de la meva família, ni tan sols lliure per edificar el meu poder o la meva fortuna, ni per vèncer els meus apetits més insignificants o els meus hàbits. Jo he nascut obrer, francès, tuberculós, etc. Més que ‘fer-se’, l’home sembla ‘ser fet’ pel clima, la terra, la raça, la classe, la història de la col·lectivitat de la que forma part, l’herència, les circumstàncies individuals de la seva infància, els hàbits adquirits, els grans i els petits esdeveniments de la seva vida”.

ORESTES. (*A SARTRE, sense esperar que ELECTRA acabi.*) I no és així?

RENÉ CHAR. I tant que sí! L’estructuralisme va fer miques aquest discurs. Sartre es va veure sobrepassat. Els nous filòsofs, els nous marxistes, li deien que les estructures econòmiques, el mode de producció, determinen l’home, el que pensa, les seves esperances, les il·lusions, fins i tot, l’ètica. També l’art i el llenguatge. Sartre no va voler discutir-ho amb ells i es va refugiar en el segle XIX amb el seu Flaubert.

JÚPITER. Tu també vas passar de moda, Vell Sartre.

ELECTRA. Vas ser vençut per la minifaldilla.

CALÍGULA. Era millor tancar-se a casa uns dies. Enemic declarat de la democràcia burgesa parlamentària, perquè considerava que anava dirigida a perpetuar un sistema de dominació dels uns sobre els altres, va recolzar Stalin, el FLN d’Algèria, el Maig del 68, Fidel Castro, els atemptats de Munic, el grup Baader-Meinhof, el Vietcong, els Khmer Roigs, Mao i l’ayatollah Khomeini. Calia descansar.

SARTRE. Sempre a favor de tots els mitjans de lluita contra l’opressió.

EL VELL SARTRE. Què té d’estrany? He portat la meva independència fins a l’extrem. D’això se’n diu: compromís amb la llibertat. He recolzat Castro i he recolzat Eusebio

Padilla quan va ser empresonat a Cuba per homosexual; he recolzat l'atemptat dels Jocs Olímpics de Munic del 72 i alhora he recolzat Israel i fins i tot vaig acceptar l'honoris causa del seu govern any 1976. Vaig justificar els gulags soviètics i vaig demanar l'alliberament dels presos polítics. He escrit per la burgesia el meu *Idiota* i he recolzat els moviments que volen l'aniquilació de la burgesia. Sempre he parlat en veu alta.

SIMONE. (*Als CAMUS.*) Us ha quedat clar? (*Als SARTRE.*) Us felicito. Ens hem recuperat. Ara, sí. Hi esteu d'acord, oi?

— 10. DIÀLEG I SILENCI —

JEAN DANIEL. (*A SIMONE.*) No rieu. Durant una dècada, Sartre i Camus van discutir l'un amb l'altre amb els seus propis llibres. A *La Nàusea* de Sartre, Camus respon amb *L'Estranger* i *El Mite de Sísif*, que al seu torn són contestats per *L'Ésser i el No res* de Sartre, y aquest per *L'Home rebel* de Camus; i el mateix passa amb el teatres respectius: a *Les mosques* de Sartre, Camus respon amb *L'Estat de setge* i *La pesta*. I encara hi ha més. Era com si l'un i l'altre hi comptessin. S'havien conegut en 1943, durant l'Ocupació nazi, la nit en què Sartre va estrenar *Les mosques*. Un any abans, Camus havia publicat *L'Estranger* i *El Mite de Sísif*.

SARTRE. Se'm va acostar i em va dir: "Soc Camus".

RENÉ CHAR. Durant aquells primers anys, dinaven plegats un dia a la setmana i van establir una relació d'amistat. Camus estava ficat en la Resistència, dirigia el diari clandestí *Combat*. Va ser Camus qui va convidar Sartre, que fins aleshores no s'havia implicat gens en la Resistència, a fer la crònica de l'Alliberament de París, i després li va oferir anar a Washington com a reporter del diari.

CAMUS. (*A SARTRE.*) Reconeix que vaig ser jo qui et va empènyer a l'acció.

MARIA. Potser per això et va voler destruir. Perquè ell sabia que tu sabies.

EL VELL SARTRE. (*Sense esperar que la MARIA acabi.*) "Camus era alegre, molt groller, sovint molt divertit. Tenia un accent que s'assemblava a l'accent del Midi, es feia amb espanyols exiliats i amb algerians".

SIMONE. "La relació no era gaire formal, seriosa, intel·lectual: bevíem i menjàvem".

JEAN DANIEL. Camus va sentir la guerra d'Espanya "com una tragèdia personal". Molts exiliats espanyols lluitaven a la Resistència i ell es trobava bé amb ells. Espanya representava per Camus la pàtria dels rebels. Admirava l'anarquisme. Els "crits cap a l'impossible".

COR. "Els crits cap l'impossible". "Els crits cap a l'impossible".

SIMONE. (*Mentre el COR recita.*) “Estava molt compromès amb la Resistència. El seu caràcter algerià ens el feia molt atractiu”.

EL VELL SARTRE. La intimitat mancava en la nostra relació, però no en la conversa, tot i que no era gaire profunda. Com si sabéssim que “hi havia coses que ens podien fer mal si les abordàvem, i no les abordàvem”.

SARTRE. “Teníem simpatia per Camus, però sabíem que no calia anar gaire més lluny”.

SIMONE. “Camus es va fer el seu personatge. Molt diferent del jove escriptor molt divertit, molt atractiu a qui la glòria li havia pujat una mica al cap, però de manera ingènua”.

MARIA. Tota aquesta entrevista vostra de 1974 és mesquina. Ho sabeu, oi?

RENÉ CHAR. És cert. Què volíeu justificar? (*A SIMONE i a EL VELL SARTRE.*) Quan us feu l’entrevista, fa catorze anys que Camus és mort. No éreu escriptors rivals. O sí, tant li fa. A què treu cap traïr els records?

MARIA. (*A SIMONE.*) Vas estar gelosa de Camus, reconeix-ho. Sartre havia quedat enlluernat. Sartre adorava el costat espontani, burleta i alegre de Camus, el seu anhel encomanadís de felicitat. “Són com dos gossos al voltant d’un ós”, vas escriure. Ho recordes, ara?

SIMONE. Prou.

MARIA. Per què?

JEAN DANIEL. És cert. Sartre i Simone de Beauvoir van quedar fascinats amb Camus. Camus, vuit anys més jove que Sartre, acaba de fer trenta anys i ja ha escrit *L’Estranger*, *El Mite de Sísif* i *Calígula*, sense comptar els reculls de relats *El Dret* i *l’inrevés* i de *Noces*. Des del 44, surt amb la Maria Casares, actriu que ha aconseguit el prestigi i l’èxit als escenaris dels teatres de París. A sobre, el gran Gerard Philipe, l’actor més guapo del planeta, fa de *Calígula* a l’estrena de l’obra.

RENÉ CHAR. Catorze anys després de la seva mort, Camus es continuava llegint i, en canvi, Sartre ja no era el referent. Ara, li tocava al post-estructuralisme estar de moda. És per això, que el va trair?

MARIA. (*A ELECTRA.*) Electra, per què no ens recordes el que Sartre deia de Camus el 1972?

ELECTRA. (*Llegeix, cara al públic.*) “Camus era un noi que no estava fet per tot el que va fer. Era un petit truà d’Alger, molt ocurrent, que hauria pogut escriure alguns llibres més aviat de truà; en lloc d’això, fa la impressió que la civilització li va caure al damunt i el que va fer és el que va fer, és a dir, res”.

MARIA. (*Als SARTRE.*) Res? Res? Què és, si no enveja?

CAMUS. Us hauríeu d'averkonyir.

EL VELL SARTRE. No ho traieu de context?

SARTRE. (*A EL VELL SARTRE.*) Vell Sartre, confesso que mai no em vaig imaginar que seria com tu.

EL VELL SARTRE. Què et penses? Jo també hauria volgut que tu fossis diferent.

JÚPITER. (*A SARTRE.*) Vas ser tu qui vas escriure: “No us refieu massa del meu entenedriment ni dels meus deliris. Estan dirigits.”

RENÉ CHAR. L'intel·lectual de Paris contra el petit truà d'Alger. M'agrada.

JÚPITER. L'hereu contra el nou vingut.

CAMUS. (*A SIMONE.*) La diva contra l'actriu.

SIMONE. Mai no vam menysprear Camus.

MARIA. (*A SIMONE.*) Et faig memòria?

DIRECTOR. Encara no, Maria.

JEAN DANIEL. El cas és que, després de la polèmica del 52, amb el silenci de Camus, i, més tard, amb la seva mort, Sartre es va perdre. En certa manera, Camus representava el seu oponent. El seu antagonista.

CALÍGULA. Sartre pensava millor contra Camus.

RENÉ CHAR. Li subministrava raons de combat i d'inspiració.

SARTRE. Això no és cert.

EL VELL SARTRE. Això que dieu és greu. No sé si us en adoneu.

JEAN DANIEL. El fet és que, deixant de banda *Els Mots*, la seva autobiografia de la infància —perquè s'acaba quan ell té onze anys—, Sartre es passarà més d'una dècada tancat en el seu *Flaubert*. A què ho atribuïu, si no?

MARIA. De dia a les manifestacions amb els “maos”, i de nit abraçat al seu *Idiota*.

SIMONE. Com?

EL VELL SARTRE. (*A SIMONE.*) Tranquil, Castor, tranquil. L'idiota és Flaubert.

JEAN DANIEL. Quan als anys setanta vaig oferir a Sartre col·laborar a *Le Nouvel Observateur*, Sartre em va dir que acceptava, i va afegir: “M'agradaria oblidar les nostres

desavinences. Tot i que l'he apartat de mi voluntàriament, m'agradaria prosseguir amb vostè el diàleg que vaig tallar amb Camus”.

SIMONE. Això és un cop baix.

JÚPITER. I què?

JEAN DANIEL. (*A SIMONE.*) Ho has d'admetre, Simone. Malgrat el menyspreu manifestat en diverses ocasions, Sartre trobava a faltar Camus.

EL VELL SARTRE. Té raó, Simone. Ja ho saps.

ELECTRA. “Ell i jo estàvem renyits: una desavinença no és res –sempre que no impedeixi la gent de tornar-se a veure mai més-, només és una altra manera de conviure sense perdre's de vista en el món petit i estret que ens ha tocat. Això no m'impedia pensar-hi, sentir la seva mirada sobre la pàgina del llibre, sobre el diari que ell llegia i preguntar-me a mi mateix: ‘Què diu sobre això?’ ‘Què diu d'això en aquest moment?’”

DIRECTOR. Electra, si us plau, no actuïs. Com si llegissis.

— 11. L'AMOR NECESSARI —

DIRECTOR. (*Es posa dret.*) Voleu fer una pausa de cinc minuts?

CALÍGULA. No.

JÚPITER. Sí.

(*Tothom s'aixeca. JEAN DANIEL surt de l'escenari.*)

DIRECTOR. Si us plau, no us allunyeu.

ORESTES. (*A ELECTRA.*) Sortim a estirar les cames? Vine.

ELECTRA. D'acord.

(*Tots dos van cap al fons de l'escenari, sense sortir-ne. Parlen, abraçats per l'esquena.*)

CAMUS. (*A MARIA, agafant-li la mà.*) Has estat esplèndida.

MARIA. De debò?

CAMUS. Vine. Haig de parlar amb tu.

MARIA. (*Oposant resistència.*) M'ho pots dir aquí.

CAMUS. No. Vull besar-te.

RENÉ CHAR. Vosaltres, no comenceu, una altra vegada.

MARIA. (*Sona “Quand il me prend dans ses bras, il me parle tout bas, je vois la vie en rose”. La MARIA i CAMUS es miren sense moure’s. Tot d’una, es llancen l’un en braços de l’altre i es besen.*) Estic boja.

SIMONE. No, ho fas perfecte. La Maria Casares també era una fleuma.

MARIA. (*Separant-se de CAMUS, però sense deixar-lo anar.*) Què poc la coneixes! Jo era incivilitzada i orgullosa. Conqueridora.

SIMONE. El que he dit, una fleuma.

CAMUS. Tots dos érem conqueridors. Conqueridors i sensuals.

MARIA. Saps que “no em considero una dona sensual, tot i l’interès i l’atracció per a les relacions sexuals”.

CAMUS. Jo sí que ho soc. Mai no havia estimat “d’una manera tan violenta, total i apassionada”.

SIMONE. Us esteu passant, no trobeu? Director!

(*ELECTRA i ORESTES s’acosten de nou.*)

CALÍGULA. (*Al DIRECTOR.*) En algun moment n’haurem de parlar, de les relacions amoroses.

ELECTRA. La relació d’igual a igual de Simone de Beauvoir i de Sartre va ser un referent durant gairebé mig segle. Camus era un Don Joan.

SIMONE. Gràcies, Electra.

DIRECTOR. Continuem, doncs.

(*Tothom torna al seu lloc, però es queden drets.*)

CALÍGULA. (*A SIMONE.*) Vas ser tu qui va fer malbé aquest referent.

MARIA. Et vas passar la vida fent pública la teva vida privada.

DIRECTOR. (*La SIMONE pregunta amb el gest al DIRECTOR.*) Per a mi, endavant. Recordeu el límit: no tenim els drets d’autor de les vides privades de ningú. Tampoc dels morts. La brossa la deixem per als contenidors de la televisió.

JÚPITER. Però si tota la correspondència està publicada! Quina és la vida privada que cal protegir?

ORESTES. Avui, Simone de Beauvoir ho penjarà tot a les xarxes socials. Que tothom ho sàpiga!

SIMONE. Doncs, ho dubto. No és el mateix. Mai no vaig deixar de ser íntima.

ELECTRA. (*A SIMONE.*) Íntima, dius? Si el que volies era intimitat, per què vas publicar tota la correspondència? Ja en sabem prou a partir de les teves novel·les. Vas ser tan exhibicionista com ell.

MARIA. Tens raó, Electra. Sempre parlant de si mateixa. (*A SIMONE.*) Tota la teva obra és sobre tu. Qui t'ha dit que això interessa tothom?

EL VELL SARTRE. Perdoneu. Però quan escrivia aquestes cartes, en secret, volia que un dia es publiquessin.

SIMONE. No cal que em defensis! “Tots dos pensàvem que les relacions humanes s’inventen contínuament, que a priori cap forma està privilegiada, cap no és impossible”.

CALÍGULA. No ho vas fer per Sartre. Ho vas fer per tu, no és veritat? Que el món sàpiga tot el que vaig ser per a ell: confident, amant, parella, alcavota, inspiradora, correctora, consciència i terapeuta. En fi, una igual.

SIMONE. Per descomptat, que vaig ser la seva igual! Som iguals!

SARTRE. Vam compartir una tendre amistat.

EL VELL SARTRE. Potser ‘tendre’ no és la paraula.

SIMONE. Com pots haver-ho oblidat, Vell Sartre? O és que t’avergonyeixes? “T’estimo tant, el meu dolç petit”; “fins demà, amor meu”; “el meu amor estimat, cremo de reveure’t”. Les teves cartes en són la prova. I et recordo que llavors tenies trenta-cinc anys, no eres cap adolescent.

(*Torna a entrar JEAN DANIEL.*)

JEAN DAN IEL. (*Es queda dret. Sense interrompre.*) Continueu, continueu. Si us plau.

CAMUS. (*A la MARIA.*) Em vaig enamorar bojament de tu.

MARIA. Jo també. Érem en plena Ocupació. Tenia vint-i-dos anys, i tu en tenies trenta-un. (*A SIMONE i als SARTRE.*) “Com no estimar-lo? Camus, quan més desaparecebut volia passar, més omplia el lloc. El seu gust per la vida i per la gent, esborrava tota distància. La seva mirada, i aquella simpatia oberta al seu interlocutor”. Aquest somriure que il·lumina.

SIMONE. Que n’ets de fleuma.

MARIA. Tu no ho entendries, hem quedat que eres una dona de cap, i no de cor.

EL VELL SARTRE. (*A SIMONE.*) Per què et poses a la defensiva? El meu estimat Castor no era aspre.

SIMONE. No em diguis!

SARTRE. (*A SIMONE.*) Tu també em vas estimar d'una manera apassionada. O no?

SIMONE. Es pot saber què us passa a tots dos? Què us penseu que és la passió? Per què no em lleixiu? Sartre era tres anys més gran, era un igual. Vam sortir junts a la descoberta del món. Ens vam estimar com s'estimen dos iguals.

ELECTRA. Us vau prometre dir-vos-ho tot.

SIMONE. Vam acceptar no tan sols que mai no ens mentiríem l'un a l'altre, sinó que mai no ens amagaríem res.

JÚPITER. (*A SARTRE.*) Tanmateix tu vas escriure: "Pretenent dir-nos-ho tot, vam evitar parlar de res. La paraula representa, de vegades, una manera més hàbil de callar-se que el silenci".

SARTRE. Això és entre Mathieu i Marcelle, ho has tret de la novel·la *L'Edat de la raó*. (*A SIMONE.*) Saps que no ho deia per nosaltres.

SIMONE. Mai no hi he estat del tot segura, amb tu.

CAMUS. Per què dir-s'ho tot? Es menteix a les persones que estimes.

EL VELL SARTRE. De més gran vaig admetre que "La sinceritat recíproca és un compromís que porta a la mentida, perquè pot girar-se cap a la veritat brutal."

SIMONE. Et fa gràcia, oi, presumir d'haver-te passat la vida canviant de parer?

SARTRE. Érem dos joves intel·lectuals petit-burgesos. Ens crèiem incondicionats. Potser no érem gaire romàntics.

EL VELL SARTRE. (*A SIMONE.*) "Tu m'has pogut trobar una mica obscè, sobretot els primers temps".

SIMONE. Res ni ningú no ens aturaria, no era aquesta la consigna.

— 12. L'ARDOR I LA LLUM —

MARIA. (*A CAMUS.*) Tu sí, que eres romàntic. Amb un romanticisme que es reia de si mateix. Burleta i gelós.

CAMUS. Romàntic, burleta i gelós. (*En veu baixa.*) Com ara.

MARIA. I egoista.

CAMUS. Romàntic, burleta, gelós i egoista. I ple d'amor.

JEAN DANIEL. (*Se sent com a música de fons un fragment del primer moviment del Concert per piano i orquestra en Re menor de Bach.*) Després d'un matrimoni fracassat que durarà pocs mesos, als vint-i-quatre anys, Camus va conèixer la Francine, matemàtica i pianista, excel·lent en Bach. Es van casar el 1940.

RENÉ CHAR. La noia de *L'estranger*, la Maria, estava inspirada en la Francine.

CALÍGULA. En part, suposo.

CAMUS. (*Interpretant MEURSAULT, dret, agafant de la mà la MARIA, cara al públic.*) “Per la tarda, em va venir a buscar i em va preguntar si volia casar-me amb ella. Jo li vaig dir que m'era igual i que ho podíem fer, si ella volia”.

MARIA. Escolteu, torno a insistir, de debò us sembla bé que jo faci de Francine?

DIRECTOR. Per què no ho proves?

CAMUS. “Llavors, va voler saber si jo l'estimava. Li vaig respondre, per suposat, que no l'estimava”.

MARIA. (*Interpretant la MARIA de “L'Estranger”.*) “Aleshores, per què et vols casar amb mi?”

CAMUS. “Li vaig dir que això no tenia importància i que si ella ho desitjava, podíem casar-nos. A més, era ella la que preguntava i jo em limitava a dir-li que sí”.

MARIA. Li vaig dir “que el matrimoni és una cosa seriosa”.

CAMUS. “Vaig respondre: “No”. Com jo callava, perquè no tenia res més a dir, em va agafar del braç somrient i va declarar que volia casar-se amb mi.”

MARIA. Em vull casar amb tu. (*Mira CAMUS.*) Soc jo, la Francine, la dona que estima, somriu i et mira amb una admiració que no vol amagar. Que no heu vist les fotografies? No són records, és real. El meu cor pur al que vas fer, sense voler, tant de mal.

JEAN DANIEL. (*Encara se sent com a música de fons el Concert de Bach.*) En una carta a una amiga, Camus confessarà: “Probablement, vaig a fer malbé la meua vida, si es jutja pel sentit comú. Vull dir que, tret que em rebutgi, em casaré amb la Francine”.

MARIA. (*Interpretant FRANCINE.*) “Et refugies en una dona. Fins i tot sense saber-ho, és el que vols”.

CAMUS. Era el que volia. (*A la MARIA, en veu baixa.*) És el que vull.

(*JEAN DANIEL s'asseu al seu lloc.*)

JEAN DANIEL. Quan va esclatar la guerra, Francine era a Alger i Camus a Paris. Van quedar separats. (*Deixa de sentir-se el Concert de Bach.*)

RENÉ CHAR. El 1944, Camus va conèixer Maria Casares, als assaigs de *El Malentès*. Maria sabia que ell havia deixat a Alger una esposa jove i bonica que esperava la fi de la guerra per reunir-se amb el seu marit.

MARIA. “Orgullosos l’un de l’altre, ens portàvem, ens empenyíem tots dos, i cremàvem de bona gana plegats aquells dies que ens eren concedits, i rèiem i ens turmentàvem, i ballàvem i ens exaltàvem mútuament, i tot això en una perfecta innocència”.

COR. (*En veu baixa.*) “En una perfecta innocència”. “En una perfecta innocència”. “En una perfecta innocència”

JEAN DANIEL. (*Sense esperar que el COR acabi.*) Quan per fi es van reunir, Francine es quedarà embarassada i tindrà bessons, Catherine i Jean.

MARIA. Ens vam separar. Jo volia tot o res. L’estimava, però no s’abandona una dona embarassada.

JEAN DANIEL. Quatre anys més tard, es retrobaran al Boulevard Saint Germain-des-Près. Maria va renunciar al tot o res, per no haver de renunciar a Camus.

MARIA. No l’havia deixat d’estimar. No el volia tornar a perdre.

CAMUS. Jo també t’estimava.

MARIA. Te m’escapaves tan sovint! És com si descansessis de mi. Però jo no podia descansar de tu. L’amor no fa vacances.

ELECTRA. Com vau poder suportar-ho, tu i la Francine?

CAMUS. Tu eres la favorita. L’única.

MARIA. El que voldria saber és com t’ho vas permetre, tu. La Francine es va trencar. A mi, em vas fer mal.

CAMUS. “El cor, sobretot el cor, no és lliure”.

SIMONE. (*A MARIA.*) Permetre’s què? Som lliures. Tots tres éreu lliures, la Maria, la Francine i Camus.

CAMUS. Si us plau, Maria.

MARIA. “Aquells dies de felicitat, inesperats i sufocants, que em vas donar”.

CAMUS. També per a mi va ser un amor nou, com un allau, a punt de arrasar-ho tot.

MARIA. M’ho dius a mi, o a ella?

CAMUS. (*Agafant-la del braç.*) Sóc jo, Maria. L’Albert.

DIRECTOR. Maria, la Dora.

MARIA. (*Interpretant DORA.*) “Ah, Yanek!, si poguéssim oblidar, ni que fos una hora, l’atroç misèria d’aquest món, i deixar-nos anar. Una sola petita hora d’egoisme, pots pensar-hi?”

CAMUS. (*Interpretant KALIAYEV.*) “Sí, Dora, d’això se’n diu tendresa”.

MARIA. “Hi ha el teu amor i hi ha els teus somnis o els teus deures, és la mateixa cosa”.

CALÍGULA. (*Interpretant JAN.*) “La felicitat no ho és tot, i els homes tenen els seus deures.”

ELECTRA. (*Interpretant MARTHA.*) “No, els homes mai no saben com cal estimar. Res no els acontenta. Tot el que saben fer és somiar, imaginar nous deures, buscar nous països i noves residències. Mentre que nosaltres sabem que cal donar-se pressa per estimar, compartir el mateix llit, donar-se la mà, témer l’absència. Quan s’estima, no se somia res.”

DIRECTOR. Sense declamar, Electra. No actüis.

COR. (*En veu baixa.*) “Hi ha la bellesa i hi ha els humiliats.”

CAMUS. La teva actuació en el paper de Martha va ser el millor de l’obra.

MARIA. De què rius?

CAMUS. De gust.

MARIA. “Sempre ho he estimat tot en tu, fins i tot el que no comprenc. En el fons, no et voldria diferent”.

SARTRE. (*A SIMONE.*) Tu i jo, estimat Castor, ho teníem pactat. Cadascú era per l’altre l’amor necessari, i cap dels dos no renunciava als amors contingents.

CALÍGULA. Va ser més sòrdid que això. Primer, éreu dos, després, vau ser tres. Després quatre. Entrant i sortint. Compartint les amants.

DIRECTOR. (*Tallant-lo.*) Calígula, si us plau.

MARIA. (*A CALÍGULA.*) César hauria estat més subtil, no trobes?

ELECTRA. Per què aquest to, Calígula?

SIMONE. No, deixa'l. Té raó. En una parella, són tots dos, qui decideixen la mena d'acord que desitgen pactar. No tenen ni drets ni deures, a priori.

MARIA. La Maria Casares tampoc no se sentia culpable. Es diu a si mateixa que ella no ha pres res a ningú. D'acord, "trobava una certa satisfacció de saber que ell no era lliure, però que jo era la favorita. Com les actrius que deixen l'escena abans del final". (*Al DIRECTOR.*) Se'm fa odiós dir això, i fer de Francine.

CALÍGULA. "Viure, Caesònia, és el contrari d'estimar".

MARIA. (*A CAMUS.*) Mai no vaig entendre que poguessis escriure això. Viure és estimar, el que és el contrari és no fer-ho. Tan ràpid vas oblidar *Noces*?

RENÉ CHAR. Francine va caure en una forta depressió nerviosa. Va provar de suïcidar-se.

CAMUS. (*A MARIA.*) Et vaig mentir, però mai no et vaig traïr.

JÚPITER. Vas enganyar.

ELECTRA. Va mentir. Va enganyar. Va traïr.

CAMUS. Vaig estimar.

COR. (*En veu baixa.*) Mentir, enganyar, traïr i estimar. Estimar, estimar.

MARIA. (*A CAMUS, mentre el COR canta.*) M'ho dius a mi o a Francine?

CAMUS. A tu, Maria. A tu.

JEAN DANIEL. Camus se sentirà culpable de no haver fet front a la depressió de Francine.

COR. "Voldria esborrar un acte de la meua vida, i no puc; voldria esborrar un acte de la meua vida, i no puc".

RENÉ CHAR. A *La Caiguda*, Clamence no es treu del cap la noia que es va llançar des d'un pont. El monòleg és brutal.

CALÍGULA. (*Interpretant CLAMENCE.*) "Ah!, noia. Llançat a l'aigua una altra vegada per tal que jo disposi d'una segona oportunitat de salvar-nos a tots dos! Una segona oportunitat, dic? Quina imprudència! Suposi, estimat col·lega que ens prenen la paraula. Caldria fer-ho. Brrrr!. L'aigua està tan freda. Però tranquil·litzem-nos. Ara, és massa tard. Sempre és massa tard. Afortunadament!

COR. (*En veu baixa.*) "Sempre és massa tard. Afortunadament". "Afortunadament". "Afortunadament".

ELECTRA. (*Sense esperar que el COR acabi.*) És una confessió o una acusació?

JEAN DANIEL. Totes dues coses.

RENÉ CHAR. “No es pot estimar alhora la dona i la justícia.”

JÚPITER. Que no és aquest el retret que també li fa la Francine?

MARIA. (*Interpretant FRANCINE.*) “Anaves d’un costat a l’altre ajudant tothom i no senties les veus que et cridaven”.

SIMONE. (*A la MARIA.*) Com se sent algú que s’ha passat la vida fingint ser altres dones?

MARIA. Doncs, igual que se sent algú que s’ha passat la vida fingint ser ella mateixa.

EL VELL SARTRE. “Touchée”.

SIMONE. De “touchée”, res, Vell Sartre.

DIRECTOR. (*A MARIA i a CAMUS.*) Va, Maria: Victòria i Diego. “Ah, em fa mal estimar tant!.”

MARIA. (*Interpretant VICTÒRIA. A CAMUS.*) “Ah, em fa mal estimar tant! Acosta’t.”

CAMUS. (*Interpretant DIEGO.*) “Que n’ets de bonica!”

MARIA. “Recordes què em vas cantar la primera vegada? És cert, oi?”

CAMUS. (*Canta.*) “Cent anys després de mort // la terra preguntarà // si t’he oblidat per fi // (*S’hi afegeix la MARIA.*) i jo respondré: no encara. // I jo respondré: no encara.” // “No, encara.” // “No, encara”.

MARIA. “Besa’m. Em moro de set.” (*CAMUS la besa.*)

COR. (*En veu baixa, cada al públic.*) “Besa’m, em moro de set”. “Besa’m, em moro de set”. “Besa’m, em moro de set”.

SIMONE. (*Sense esperar que el COR acabi.*) Com és que els Sartre mai no vau escriure res d’igual?

SARTRE. Tu tampoc, Castor. T’imagines dient: “Besa’m. Em moro de set”? No em diràs que has caigut en el parany del romanticisme?

MARIA. (*A SARTRE.*) És que ell era fàcil d’estimar, s’estava bé al seu costat, reia molt. Adorava les bromes. Potser per això, cap dona mai no trencava del tot amb ell.

CAMUS. “L’amor afegeix al desig una cosa inestimable, l’amistat”. Quan trencava amb una dona, mantenia amb ella una forta amistat. Una amistat per sempre, com li faig dir a Clamence.

CALÍGULA. (*Interpretant CLAMENCE.*) “Jo mantenia tots els meus afectes al meu voltant per servir-me’n quan volia”.

CAMUS. (*Sense esperar que CALÍGULA acabi.*) Uns dies abans de l’accident de trànsit que li va costar la vida, Camus havia enviat quatre cartes d’amor a quatre dones.

CALÍGULA. (*Llegeix.*) “Jacques té quatre dones a la vegada i duu una vida buida”.

ELECTRA. (*A ORESTES.*) Però què us passa als homes?

RENÉ CHAR. “Una vegada s’ha tingut la sort d’estimar fortament la vida, es busca de nou aquest ardor i aquesta llum”.

MARIA. (*A CAMUS, que li passa el braç per la cintura.*) No, no em toquis.

CAMUS. Maria, si us plau, és teatre.

CALÍGULA. “Tot té l’aire tan complicat. Tanmateix, tot és tan simple. Si jo hagués tingut la lluna, si l’amor fos suficient, tot hauria estat diferent. Però, on saciar aquesta set? Quin cor, quin déu tindria per a mi la fondària d’un llac? (*S’agenolla*) No hi ha res en aquest món ni en l’altre que sigui de la meva mesura.”

COR. “Hi ha la bellesa i hi ha els humiliats”.

RENÉ CHAR. Tota la vida va buscar l’equilibri entre aquestes dues passions.

COR. Hi ha l’amor i hi ha l’acció.

*

ACTE SEGON

— 13. LA PARAULA ÉS ACCIÓ —

JEAN DANIEL. Camus va ser un home d'acció. En tots els àmbits: en el periodisme, durant la Resistència, en el teatre, en el futbol.

MARIA. (*Sense interrompre Jean Daniel, a CAMUS.*) També en l'amor. (*Sona molt fluixet "Quand il me prend dans ses bras, il me parle tout bas, je vois la vie en rose", d'Edith Piaff. Tots dos fan unes passes de ball.*)

ELECTRA. (*Mentre MARIA i CAMUS ballen. Cara al públic.*) Un Don Joan és un home d'acció?

CALÍGULA. Un caçador ho és.

MARIA. Camus s'implicava en tot el que feia. Seduïa. No era diferent quan escrivia, quan actuava o quan estimava. Sempre va ser un conquistador.

JEAN DANIEL. (*Continua com si res.*) Al futbol, podia jugar de porter o de davanter, tant li feia; en el diari, ho podia fer tot, redactor, editorialista, maquetació i tallers d'impressió; en el teatre, va ser autor, director i actor. Apassionat del futbol, del periodisme i del teatre.

CALÍGULA. "Sempre he tingut la impressió de viure en alta mar, amenaçat, al cor d'una felicitat reial".

RENÉ CHAR. Sartre no va ser un home d'acció. Malgrat la seva escriptura combativa i les seves provocacions. Per ser francs, hauríem de dir que ho va començar a ser, a partir de 1968. Són prou coneguts els seus mítings en ple carrer. O fent de repartidor del diari 'mao', *La Cause du Peuple* a les escales d'accés al metro.

SIMONE. Hi anàvem plegats.

EL VELL SARTRE. És cert que la revolta de Maig del 68, ens va fer replantejar-nos el paper de l'intel·lectual.

CAMUS. Us va obligar a escoltar la gent.

CALÍGULA. A sortir al carrer.

ORESTES. A deixar de mirar des de dalt per la finestra.

JÚPITER. Us devia incomodar, fregar-vos amb la gent, oi?

SARTRE. Vols dir que a tu t'interessa gaire la gent, Júpiter?

JEAN DANIEL. (*Mentre JÚPITER i SARTRE encara parlen.*) Tanmateix, tots dos, Camus i Sartre, van assumir que la paraula és acció.

SIMONE. Ho van assumir tots tres, també la Simone de Beauvoir.

DIRECTOR. (*A JÚPITER.*) Repreneu Hoederer i Hug. "El Comitè m'ha fet saber".

JÚPITER. (*Interpretant per HOEDERER.*) "El Comitè m'ha fet saber que tu mai no has pres part d'una acció directe. És veritat?"

ORESTES. (*Interpretant per HUG.*) "És veritat."

JÚPITER. "Devies estar cabrejat. Tots els intel·lectuals somien amb l'acció."

ORESTES. "Estava encarregat del diari."

JÚPITER. "És el que m'han dit. El diari feia per a tu. Hi havia riscos i responsabilitats; en cert sentit, podia entendre's com una acció."

CALÍGULA. (*En el paper de MARAT. S'acosta a JÚPITER.*) "Quan escrivia ho feia sempre pensant en l'acció". (*Cau un full blanc.*)

JÚPITER. Marat, què hi fas, aquí?

COR. "Pobre Marat a la banyera, la teva hora és a punt d'arribar". (*Cau un full blanc.*)

EL VELL SARTRE. (*A JÚPITER, sense esperar que el COR acabi.*) Rieu, rieu. No ho dubtis, Júpiter: l'escriptura és un arma.

SARTRE. "Vaig agafar la ploma com a espasa".

SIMONE. També per a mi va ser un arma.

MARIA. (*A SIMONE.*) Per a tu, més aviat va ser un verí.

JEAN DANIEL. Camus considerava el periodisme com una de les professions més boniques del món. Per a ell, el periodisme era “literatura compromesa”.

JÚPITER. Era escriptor. Sempre feia literatura.

RENÉ CHAR. Es va iniciar en el periodisme i en el teatre, gairebé alhora. En aquesta època funda ‘Le Théâtre du Travail’ i, poc després, ‘Le Théâtre de l’Equip’. Totes dues eren companyies de teatre de creació col·lectiva.

MARIA. “Sempre m’he estimat més la gent de teatre, virtuosa o no, que no pas els intel·lectuals, els meus germans”.

JÚPITER. Jo també.

MARIA. “En la societat intel·lectual, no sé per què, sempre he tingut la sensació de tenir alguna cosa per fer-me perdonar”. “La sensació d’haver trencat una de les regles d’or”.

CALÍGULA. Potser la de no haver demanat permís abans d’entrar-hi.

SIMONE. Potser la de saber que jo sé que tu saps que jo sé.

CAMUS. Sabem què?

SARTRE i SIMONE. (*Alhora.*) Que tot això et va gran. (*SIMONE i SARTRE es piquen les mans alçades.*)

JEAN DANIEL. Camus pensava que havien estat els mateixos periodistes els que havien denigrat el periodisme. Amb la vulgaritat, el sensacionalisme, la voluntat de complaure el poder i el cinisme.

JÚPITER. En fi, amb la manipulació de la veritat.

CAMUS. La veritat és una arma.

EL VELL SARTRE. També ho és la mentida. I gens menyspreable, per cert.

DIRECTOR. (*A JÚPITER.*) “Faig una política de vius”.

JÚPITER. (*Interpretant per HOEDERER.*) “Faig una política de vius per als vius.”

ORESTES. (*Interpretant HUG.*) “I penseu que els vius acceptaran els vostres tractes?”

JÚPITER. “Els hi farem empassar dolçament.”

ORESTES. “Mentint-los?”

JÚPITER. “Mentint-los, Hug. Mentint-los, alguna vegada.”

ORESTES. “Hoederer, jo, jo sé millor que vostè què és la mentida; a casa del pare tothom mentia, tothom em mentia.”

SARTRE. És cert, tothom mentia.

JÚPITER. “Mentiré si cal, i no menyspreu a ningú. La mentida no l’he inventat pas jo: neix amb una societat dividida en classes i cadascú de nosaltres l’hereta en néixer.”

COR. (*En veu baixa.*) “Heretem la mentida en néixer”. “Heretem la mentida en néixer.”

CALÍGULA. (*Sense esperar que el COR acabi.*) “La mentida mai no és innocent”.

EL VELL SARTRE. Ja sabeu el que penso. “La premsa és un mitjà. Cal saber utilitzar-la per aconseguir el fi que vols.”

SARTRE. Cal servir-se de la premsa. No, servir-la.

EL VELL SARTRE. “L’objectiu de la premsa és el de contribuir a la descomposició de la societat burgesa”.

CALÍGULA. Ja hi tornem: Sartre contra l’avi Schweiters.

EL VELL SARTRE. Joan Sense Terra contra el Rei Ricard.

SIMONE. (*A EL VELL SARTRE.*) Ho fas expressament, oi?

CAMUS. “Si l’intel·lectual té un paper, és el d’oposar-se a l’esperit de l’època”.

SARTRE. Vols dir a la classe dominant. Encara no has entès que la classe dominant és l’esperit de l’època?

JEAN DANIEL. (*A CAMUS.*) De vegades, Camus, penso si no hauria pagat la pena que el teu diari, *Combat*, no hagués insistit tant en la puresa i hagués aconseguit perdurar.

CAMUS. Per què ho dius, això, Jean? *Combat* va ser un èxit. “Vam fer un diari absolutament independent que mai no es va deshonorar. Tot fructifica un dia o un altre.”

JEAN DANIEL. No; vas haver de tancar. I no; no va fructificar. Ja ningú no se’n recorda. I els mitjans, avui, estan desprestigiats.

CAMUS. No podia afluixar amb la veritat. No podia afluixar amb l’honor.

EL VELL SARTRE. Compreneu, ara, per què vaig escriure el que vaig escriure?

SIMONE. “Vostè va ser per nosaltres –potser demà ho podria tornar a ser– l’admirable conjunció d’una persona, una acció i una obra”.

COR. (*En veu baixa.*) “Una persona, una acció, una obra”. “Una persona, una acció, una obra.”

SARTRE. (*Sense esperar que el COR acabi.*) Era en 1945. “Camus resumia els conflictes de l’època i els sobrepassava amb la seva passió per viure’ls.”

SIMONE. Però això va acabar amb la guerra.

EL VELL SARTRE. (*A CAMUS.*) Vas tenir por de canviar.

CAMUS. No hi vaig voler renunciar.

CALÍGULA. “La doble obstinació de veritat i de llibertat”.

CAMUS. “Com et converteixes en un altre? Impossible. Caldria no ser ningú, oblidar-se d’un mateix, una vegada, almenys. Però com?”

MARIA. Dividit entre el dolor dels altres i la bellesa.

EL VELL SARTRE. (*A CAMUS.*) “Tot el que et passa és perfectament injust, en cert sentit. Però, d’altra banda, és pura justícia: calia canviar si volies quedar-te sent tu mateix, i vas tenir por de canviar”.

DIRECTOR. (*Tallant la discussió.*) Perfecte.

— 14. ALGÈRIA, LA JUSTÍCIA I LA MARE —

RENÉ CHAR. (*Al DIRECTOR.*) No, espera. (*A EL VELL SARTRE.*) Por de canviar: ho dius per Algèria?

EL VELL SARTRE. També.

DIRECTOR. Un incís. (*A JÚPITER.*) Vam quedar que aquesta part quedava descartada.

RENÉ CHAR. Ens ho podem replantejar. Va, mirem-nos-ho per sobre.

JÚPITER. D’acord, René. Però ho descartarem igual. Màxim dues hores, ja ho sabeu.

JEAN DANIEL. Des de mitjans dels anys trenta, molt abans que esclatés el conflicte, amb vint-i-quatre anys, Camus va lluitar a favor de la descolonització d’Algèria, i perquè Algèria es convertís en un estat federat amb França.

RENÉ CHAR. Des del diari *Alger Républicain*, Camus no va parar de denunciar l'administració colonial.

CAMUS. Vaig escriure contra la manca d'aigua, de carreteres, d'escoles, de metges. Vaig criticar els menyspreu dels àrabs per part dels colons, la misèria i la indigència i la fam de la població de la Kabylia. (*Als SARTRE.*) On éreu, llavors?

CALÍGULA. Eren en plena etapa idealista.

JÚPITER. Més aviat malenconiosa.

SARTRE. Vaig recolzar la independència.

CAMUS. Si no recordo malament, ho vas fer quinze anys després, a partir de 1956. Fins llavors, Algèria no existia.

JEAN DANIEL. Bona part dels intel·lectuals francesos, també Sartre, i jo mateix, vam acabar per recolzar la independència. El conflicte d'Algèria em va allunyar de Camus. Em va allunyar amb tristesa.

MARIA. Camus es devia sentir decebut. Tu també havies nascut a Algèria.

CAMUS. Em vas defraudar, Jean.

JEAN DANIEL. La posició de Camus va ser dolorosa. Havia nascut a Algèria, se sentia francès, estimava el país.

CAMUS. El 1956, a la *Crida per a una treva civil a Algèria*, Camus va confessar que Algèria havia estat per ell "la terra de la felicitat, de l'energia i de la creació".

MARIA. "No he volgut renegar de la llum on vaig néixer i tampoc no he volgut refusar les servituds d'aquest temps". "M'he fet gran en el mar i la pobresa m'ha estat fastuosa, després he perdut el mar, tots els luxes m'han semblat llavors grisos, la misèria intolerable."

COR. (*En veu baixa.*) "La terra de la felicitat, de l'energia i de la creació".

RENÉ CHAR. (*Sense esperar que COR acabi.*) El 1959, De Gaulle va fer marxa enrere i es va mostrar a favor d'un règim federal amb proposta d'autodeterminació. Camus va escriure a Grenier que pensava que això arribava massa tard.

MARIA. "Perquè ja no es tracta de reconèixer la igualtat social i política, sinó de la conquesta de la sobirania nacional".

JEAN DANIEL. A partir de la seva *Crida per una treva civil*, Camus es va negar a intervenir públicament en la polèmica.

MARIA. "Ben aviat, Algèria serà poblada tan sols per assassins i víctimes. Ben aviat, els morts seran els únics innocents. Com condemnar els

excessos de la repressió, si ignorem o callem els excessos de la revolta? I, inversament, com indignar-nos per les matances de presoners francesos, si acceptem que s'afuselli àrabs sense judici?"

SARTRE. (*Sense esperar que MARIA acabi.*) Li vaig retreure el seu silenci.

CAMUS. Vaig haver de deixar de parlar públicament d'Algèria, perquè cada article, cada opinió, no feia sinó atiar encara més un debat que es traduïa en ressentiment a Paris i en violència a Algèria.

MARIA. "El paper de l'intel·lectual no pot ser, com llegim tots els dies, d'excusar de lluny una de les violències i condemnar l'altra..."

JÚPITER. (*A SARTRE, tallant MARIA.*) Era el que vosaltres fèieu.

SARTRE. Hi vaig respondre: "Qui mata un colon, acaba alhora amb un opressor i amb un oprimit". L'opressor és mort, l'oprimit lliure.

JÚPITER. (*A SARTRE.*) Jugaves amb avantatge.

SIMONE. Per què ho dius, això?

JÚPITER. Ho saps perfectament. De Gaulle va respondre a la gent del seu entorn que li demanava el teu processament: "No es fica Voltaire a la presó." Eres el referent de l'esquerra.

COR. (*En veu baixa.*) "Els morts seran els únics innocents". "Els morts seran els únics innocents".

ELECTRA. Vist des d'ara, potser el problema era que Camus era un francès nascut a Algèria, educat en francès per professors de França.

SIMONE. Tens raó, Electra. Camus no era argelí.

JEAN DANIEL. (*Sense esperar que ORESTES acabi.*) Tres setmanes després de la mort de Camus, el conflicte algerià va entrar en la seva darrera fase.

CALÍGULA. La més cruel, la més repugnant, la més dramàtica.

JEAN DANIEL. En el col·loqui que es va fer després de la conferència que Camus va donar a la Universitat d'Uppsala, a Suècia, l'endemà de rebre el Premi Nobel de literatura, un estudiant es va aixecar i li va preguntar sobre la seva posició en la lluita per la independència d'Algèria.

SARTRE. (*Tallant JEAN DANIEL.*) Camus va dir que, si havia de triar entre la seva mare i la justícia, triaria la seva mare.

CAMUS. El que vaig dir va ser: "Estic en contra del terror. En aquest moment es llancen bombes contra els tramvies d'Alger. La meua mare podria trobar-se en un d'aquests tramvies. Si això és la justícia, m'estimo més la meua mare."

RENÉ CHAR. Triar la mare per davant la justícia forma part del llegat de Camus. Ens fa millors.

JÚPITER. (*Al DIRECTOR i a RENÉ CHAR.*) Em sap greu, però tot Algèria va fora. Ens passarem de temps.

RENÉ CHAR. Compte que no et treguin a tu, Júpiter. Si et suprimeixen, hi cap tota Algèria.

— 15. LA VIOLÈNCIA, EL FI I ELS MITJANS —

DIRECTOR. (*Assenteix.*) Orestes, reprèn Hug. “Tots els mitjans no són bons”.

ORESTES. (*Interpretant HUG. S’acosta a JÚPITER.*) “Tots els mitjans no són bons.”

JÚPITER. (*Interpretant HOEDERER.*) “Tots els mitjans són bons, quan són eficaços.”

ORESTES. (*Fent veure que encara és HUG, a SARTRE, també si és a la pantalla.*) Vols dir que hem de triar entre política i moral?

JÚPITER. No. El que Sartre volia dir és que hem de triar entre eficàcia i ineficàcia.

EL VELL SARTRE. (*Tallant JÚPITER, a ORESTES.*) Després vaig canviar. Orestes, “per a mi, el problema era, en el fons, si havíem de triar política o moral, o si política i moral no feien més que una sola cosa”.

SIMONE. Aquest no és el Sartre que tothom respecta.

CALÍGULA. És per resoldre aquest problema que et vas fer maoista?

EL VELL SARTRE. No vaig ser l’únic de pensar que “la violència, l’espontaneïtat i la moral eren els trets de l’acció revolucionària maoista”.

JÚPITER. I tu et queixaves de barreges!

JEAN DANIEL. El debat moral sobre els fins i els mitjans va ser per Camus el més dolorós del seu pensament i de la seva obra a partir de la postguerra.

RENÉ CHAR. És que hi ha hagut algun moment en la Història en què la moral hagi estat per damunt de la política?

ELECTRA. Com és que no ho reivindicuem fins a l'extenuació?

CALÍGULA. Perquè també nosaltres hem triat: En lloc de política, economia. En lloc d'ideologia, finances. En lloc de treball, diners.

JÚPITER. En lloc de cultura, entreteniment.

JEAN DANIEL. El debat sobre els fins i els mitjans amagava un altre debat. El de la llibertat. Perquè "la revolució per la justícia i la llibertat acaba enfrontant l'una amb l'altra."

SARTRE. Per què ho dius? Sempre vaig defensar l'exercici de la llibertat. Per damunt de tot.

CAMUS. (*A SARTRE.*) Si no recordo malament, el que feies, de jove, era omplir-te la boca amb la llibertat. Fins que la vas considerar un obstacle.

JÚPITER. "Ègist, mira'm. T'he dit que estàs fet a imatge meva. Tots dos fem que regni l'ordre, tu a Argos i jo al món; el mateix secret gravita pesadament en els nostres cors."

ORESTES. (*Interpretant ÈGIST.*) "Jo no tinc secrets."

JÚPITER. "Sí, en tens el mateix que jo. El secret dolorós dels déus i dels reis: que els homes són lliures. Són lliures, Ègist. Tu ho saps, però ells no ho saben."

ORESTES. "És clar. Si ho sabessin li calarien foc al meu palau pels quatre costats. Ja fa quinze anys que represento la comèdia de la por per amagar el seu poder."

JÚPITER. "Ègist, els déus tenim un altre secret."

ORESTES. "Què vols dir?"

JÚPITER. "Quan la llibertat esclata en l'anima d'un home, els déus ja no hi podem fer res. Perquè és cosa dels homes i correspon als homes i només a ells, deixar-la fer o estrangular-la."

CALÍGULA. (*Interpretant CLAMENCE, situant-se al costat de JÚPITER.*) Però "la llibertat no és una recompensa. Oh! No. Ben al contrari, és una feina, una cursa de fons, ben solitària, ben extenuant".

JÚPITER. Un Cèsar entre els grecs. És perfecte, no trobes, Orestes?

CAMUS. (*A SARTRE.*) Vas traïr la llibertat de què tan parlaves. No vas acceptar que se situés per damunt de la legalitat. Si la llibertat no està per sobre, com podem dir que una llei és injusta?

RENÉ CHAR. Com vas poder justificar l'existència dels camps de concentració, dels *gulags*?

SIMONE. “Siguin els que siguin els seus crims, la Unió Soviètica té sobre les democràcies burgeses aquest formidable privilegi: l'objectiu revolucionari. Només se la pot jutjar acceptant els seus propòsits i en nom d'aquests”.

SARTRE. Era la meva època realista.

RENÉ CHAR. Estem parlant d'una repressió que va causar milions de morts. I dius que es va fer pel formidable privilegi de l'objectiu revolucionari?

JÚPITER. “Es comença per voler la justícia i s'acaba organitzant la policia”.

CALÍGULA. (*Interpretant MARAT.*) “Ciutadans!, per ventura hem lluitat per la llibertat dels que tornen a explotar-nos?”

COR. “Pobre Marat a la banyera, la teva hora és a punt d'arribar”. (*Cau un full en blanc.*)

CAMUS. És l'eficàcia del ‘tot s'hi val’, en nom de la promesa del paradís d'una societat sense classes que havia d'arribar, havia d'arribar, havia d'arribar, sempre en el futur, sempre en el futur. Sempre en la Història.

EL VELL SARTRE. D'acord, d'acord. Més en davant vaig rectificar. (*A SIMONE.*) Ho tens?

SIMONE. “Fins al 1968 aquesta llibertat no m'apareixia massa clarament en el domini polític. I ara veig, reveig, la possibilitat de concebre una lluita política centrada en la llibertat”. “És una exigència ètica”.

SARTRE. (*A EL VELL SARTRE.*) T'adones, ara, del mal que em vas fer? Em vas posar en ridícul!

JÚPITER. Exigència ètica? Vols dir que això és gaire sartrià?

JEAN DANIEL. Algú va dir que s'estimava més estar equivocadament amb Sartre, que tenir raó amb Camus. M'estic més tard, m'estimo més estar equivocadament amb Camus, que tenir la raó amb Sartre.

RENÉ CHAR. La tesi de l'acte eficaç ha acabat per contaminar tota la política.

CAMUS. No vaig parar de lluitar contra això.

SARTRE. Ho vas vaig reconèixer públicament. (*A SIMONE.*) Ho tens? El seu humanisme tossut.

JÚPITER. (*Cara al públic.*) “El seu humanisme tossut, estret i pur, auster i sensual, lliurava un combat dubtós.

SIMONE. (*Tallant-lo, amb un gest. A la pantalla, o com si llegís, cara al públic.*) “El seu humanisme tossut, estret i pur, auster i sensual, lliurava un combat dubtós contra l’esdeveniment massiu i deforme d’aquest temps. Però, inversament, per la tossudesa de les seves repulses, reafirmava en el cor de la nostra època, contra els maquiavèlics, contra el vedell d’or del realisme, l’existència del fet moral. Era, per dir-ho així, aquesta indestructible afirmació”.

COR. (*En veu baixa.*) “Tossut, estret i pur, auster i sensual”.

MARIA. (*Sense esperar que el COR acabi.*) “El fi justifica els mitjans? És possible. Però què justifica el fi? A aquesta pregunta que el pensament històric deixa penjant, la rebel·lió li respon: els mitjans.”

COR. Pot una injustícia reparar una altra injustícia? Pot una injustícia justificar una altra injustícia?

SARTRE. “Qui vol el fi, vol els mitjans.”

RENÉ CHAR. Sartre, això és de Stendhal.

SIMONE. Stendhal? (*A SARTRE.*) Et vas atrevir a apropiat-te de Stendhal, sense citar-lo?

RENÉ CHAR. “Ma foi!, dit Julien, qui veut la fin veut les moyens.”

COR. Pot una injustícia vèncer una altra injustícia?

ORESTES. (*Interpretant ANNENKOV.*) “Stepan, tothom aquí t’estima i et respecta. Però, siguin quines siguin les teves raons, no et puc deixar dir que tot està permès. Centenars dels nostres germans són morts perquè se sàpiga que tot no està permès.”

JÚPITER. (*Interpretant STEPAN.*) “Res del que pot servir la causa està prohibit.”

COR. “Qui vol el fi vol els mitjans.”

EL VELL SARTRE. (*A JÚPITER.*) “Un acte injust pot ser un acte útil”, tu també hi estàs d’acord, oi?

MARIA. (*Interpretant DORA.*) “Fins i tot en la destrucció hi ha un ordre, hi ha límits.”

COR. (*En veu baixa.*) “Fins i tot en la destrucció hi ha un ordre, hi ha límits”.

EL VELL SARTRE. (*Dirigint-se al COR, sense esperar que acabi de recitar.*) “La violència només es respon amb violència”.

CAMUS. “Ningú no es pot resignar a vessar sang innocent.”

SARTRE. Què hem de fer, doncs, quan ens oprimeixen amb violència?

ORESTES. (*Interpretant NASTY.*) “Ets amb nosaltres quan ens assassinen i contra nosaltres quan ens atrevim a defensar-nos.”

COR. (*Continua en veu baixa, cara al públic.*) Violència contra violència contra violència contra violència.

CALÍGULA. (*Interpretant MARAT.*) “Nosaltres no assassinem, matem per defensar-nos, lluitem per la nostra vida”.

SARTRE. (*Sense esperar que acabi el COR.*) Tard o d’hora ho haureu d’acceptar. “El terrorisme és l’arma dels pobres”. “El terrorisme és l’arma d’aquells que no en tenen cap altra”.

ELECTRA. (*S’acosta als SARTRE, cara al públic. O a la pantalla.*) “Volia pensar que es podia curar aquesta gent per mitjà de paraules. Ja has vist el que ha passat: senten amor pel seu mal, els cal una ferida familiar que mantenen amb cura, gratant-se amb unghes brutes. Cal curar-los amb violència, perquè el mal només pot ser vençut amb un altre mal”.

COR. (*En veu baixa.*) El mal contra el mal, el mal contra el mal, el mal contra el mal.

RENÉ CHAR. No recordo en quines circumstàncies. Però Camus va dir: “La sola i única justícia possible seria una nova distribució de la injustícia”.

COR. (*En veu baixa.*) “Una nova distribució de la injustícia.”

EL VELL SARTRE. (*Mentre el COR recita.*) Sempre les seves frases impecables.

CALÍGULA. És que és impecable.

DIRECTOR. Mireu l’hora. Hem d’anar a la polèmica per *L’Home rebel*, i acabar.

MARIA. (*Llegeix.*) “En mig de l’hivern, he après, en fi, que hi ha un estiu invencible.”

SIMONE. A què treu cap això? Ara, ens dedicarem a recitar frases boniques?

MARIA. És com se sentia Camus, després del vostre atac.

RENÉ CHAR. (*Als SARTRE.*) Vau ser l’hivern per a ell.

JEAN DANIEL. Sartre va aconseguir que la polèmica, encara avui, sigui insuportable. Mai abans, havia utilitzat una duresa semblant. Mai després, hi va tornar.

JÚPITER. Com en tot atac intel·lectual, van tenir un paper important la vanitat, l'orgull, l'enveja i l'interès.

CALÍGULA. I si l'enfrontament hagués estat buscat, deliberadament? I si Sartre hagués jugat la seva partida? Mai no heu pensat que potser tot va ser acuradament planejat. Acuradament executat. Acuradament oblidat.

— 16. EL REBEL CONTRA EL REVOLUCIONARI —

SIMONE. No sé si te n'adones, Calígula. Però ja comences a parlar com escrivia Camus. Un parell de dies més i dominaràs el imperfet de subjuntiu.

DIRECTOR. Si us plau. Mireu l'hora. No feu teatre.

JEAN DANIEL. Repassem un moment els fets. *L'Home rebel* es va publicar el 1951. Van passar els mesos sense que sortís cap ressenya a la revista "Les Temps Modernes", que dirigia Sartre.

SARTRE. A la revista, tothom era hostil al llibre. Finalment, la crítica la va fer Francis Jeanson.

EL VELL SARTRE. Jeanson la va fer "en un sentit que jo no desitjava, és a dir, violent, potent".

CALÍGULA. I Camus va caure en el parany. Sartre sabia que Jeanson havia volgut ferir Camus. Coneixia Camus i sabia que hi respondria com ho va fer: decebut i aïrat.

JEAN DANIEL. Camus estava dolgut. Aquesta va ser la seva feblesa, mostrar el seu orgull ferit.

CAMUS. Mai no vaig poder entendre com s'havia passat del reconeixement recíproc i de la mútua simpatia, a la hostilitat i al menyspreu.

JEAN DANIEL. Sartre va provar de destruir Camus. Si més no, de silenciar-lo. És per això que va acabar la seva rèplica imposant-se a si mateix i a Camus el silenci.

SIMONE. (*Com si llegís.*) "No sé què passarà amb nosaltres: potser ens tornem a veure en el mateix camp, potser no. Els temps són durs i regirats. De tota manera, ha estat bé que hagi pogut dir-li el que pensava. La revista està oberta si vol respondre'm, però jo no li respondré més. He dit el que va ser per a mi i el que és per mi, ara. Però digui el que digui d'ara en

davant, em nego a combatre-ho. Espero que el nostre silenci faci oblidar aquesta polèmica”.

EL VELL SARTRE. (*Mentre SIMONE encara parla.*) Començar pel final, em fa quedar menyspreable. De qui ha estat la idea?

RENÉ CHAR. No tan sols es va sentir traït. En imposar el silenci, va imposar la impunitat dels insults.

CAMUS. Vaig escriure a Francine.

MARIA. “Pel que fa a les rèpliques, una és malèvola i l'altra estúpida. Cap respon a les meves preguntes, tret de Sartre en un punt. Però les cinquanta pàgines són insultants a consciència. En conjunt és una llarga dissertació sobre el meu orgull”.

JEAN DANIEL. “Camus va tenir raó tan aviat que tothom va pensar que estava equivocat. Fins i tot ell va dubtar”.

MARIA. (*Continua.*) “Decididament, pago molt car aquest llibre desafortunat. Avui en dubto completament, del llibre i de mi, que m'hi assemblo massa”.

CALÍGULA. (*A CAMUS.*) Per què no hi vas respondre? Per què vas acceptar el silenci imposat per l'agressor?

CAMUS. Què havia de dir? Defensar-me'n, encara? “Si es fa el procés a la meva persona, no hi tinc res a dir, perquè qualsevol defensa es converteix en una apologia de mi mateix”.

MARIA. “El més sorprenent és aquesta explosió d'un odi llargament reprimat. I això prova que aquesta gent mai no han estat els meus amics i que sempre els he irritat o ferit amb el que sento”. “L'única cosa que cal fer és distingir el que és veritat del que és fals en aquest femer, resistir la temptació de menysprear massa i la de no desdenyar prou. En suma, saber trencar sense ressentiment”.

COR. “Resistir la temptació de menysprear massa i la de no desdenyar prou”.

MARIA. (*Sense esperar que el COR acabi.*) Què no ho enteneu? Camus estava destrossat. En vam parlar i parlar i parlar. Tant jo com la Francine, cadascuna pel seu costat, també tu, René. Tots li vam dir que era millor no respondre. Restar en silenci. Els intel·lectuals de Paris tenien por de Sartre. (*A JEAN DANIEL.*) Fins i tot, tu, Jean. Fins i tot, tu.

JEAN DANIEL. Sí, fins i tot jo.

RENÉ CHAR. Sartre va ser més dur i més cruel del que no ho havia estat mai a l'hora de denunciar la dreta, la burgesia, o els 'salauds' de la política. Per què? Com t'ho fas per tractar algú que et té per amic, a algú que t'ha obert les portes, com t'ho fas per tractar-lo com va fer Sartre?

JÚPITER. Que com tu fas? Au, va! És sabut que en aquell moment, Sartre desitjava acostar-se als comunistes. Acabava de publicar el pamflet *El Comunisme i la Pau*. Fins i tot es va insinuar que ja n'era militant, en secret.

CALÍGULA. “Tot anticomunista és un porc”, va dir, i Camus era anticomunista.

RENÉ CHAR. La rèplica contra Camus va ser la seva carta de presentació davant el Partit Comunista Francès.

CALÍGULA. Sartre sabia que en el Partit ell no era un dels seus. Sabia que el Partit l'utilitzaria. Però ell també pretenia utilitzar-lo. El necessitava per convertir-se en el referent intel·lectual del marxisme.

SARTRE. El comunisme era l'únic moviment capaç d'expressar i liderar de manera organitzada el malestar de la classe obrera.

EL VELL SARTRE. “L'única violència capaç de vèncer la violència capitalista”.

SARTRE. “El marxisme és la nostra ardent obligació”.

CAMUS. És tant com admetre que hi ha una violència justa i una altra que no ho és.

SIMONE. No insistiu. Ningú no podia guanyar el meu Sartre en els debats. Era provocador i astut, amb una retòrica insaciada a l'hora d'aniquilar el contrincant. Era invencible.

DIRECTOR. (*Amb gest de tallar.*) Estem insistint massa en el mateix. (*A JEAN DANIEL.*) Hem perdut de vista el llibre, *L'Home rebel*. Cor.

COR. (*Cada un dels membres, una frase.*) “Què és un home rebel? Un home que diu no.

COR. “Quin és el contingut d'aquest no?: les coses han durat massa; fins aquí, sí, i a partir d'aquí, no; heu anat massa lluny; hi ha un límit que no poder sobrepassar”.

COR. “La rebel·lió fa néixer la consciència”.

COR. “L'home rebel s'aixeca contra la seva condició i contra la creació tota sencera”.

COR. “La llibertat que el rebel reclama, la reivindica per tothom”.

COR. “La solidaritat dels homes es funda en el moviment de la rebel·lió”.

COR. “La rebel·lió fa néixer la solidaritat.”

COR. “La veritable generositat envers l'avenir és la de donar-ho tot en el present”.

COR. (*Tot el COR*.) “Jo em rebel·lo, doncs som”. “Jo em rebel·lo, doncs, som”.

(*S'incorporen al COR, CAMUS, RENÉ CHAR i CALÍGULA*)

CAMUS. “És una rebel·lió metafísica, perquè contesta els fins de l'home i de la creació”.

RENÉ CHAR. És una rebel·lió contra la història, perquè no admet que en nom d'un avenir, d'un avenir de justícia social i d'igualtat se suspengui la llibertat, s'utilitzi la violència i s'instauri el terror, com proposa la revolució històrica.

CALÍGULA. “La rebel·lió de l'artista contra la tradició conté la mateixa afirmació que la rebel·lió espontània de l'oprimit”.

EL VELL SARTRE. Oblideu que l'art sempre expressa els valors privilegiats de la classe dominant.

JÚPITER. Feia estona que no sortia l'avi Schweiters.

CAMUS. (*A SARTRE*.) El que no vau suportar és que algú digués que un ésser humà val més que una idea. Que res no justifica que li prenguin la vida.

COR. “Una vida no val res, res no val una vida”. “Una vida no val res, res no val una vida”.

RENÉ CHAR. Trobava a faltar Malraux.

JEAN DANIEL. Camus dirà que les revolucions sempre acaben traint les rebel·lions que les fan néixer.

CAMUS. Els revolucionaris obliden el present per l'avenir, la gent pel poder, la misèria dels barris per la ciutat radiant, la justícia de cada dia per una vana terra promesa. La cultura per l'entreteniment.

EL VELL SARTRE. “Rebel·lat, diuen. Però rebel·lat pel teu compte, lluny dels Partits, lluny de les organitzacions. Rebel·lat, crida, somia en canviar les coses. Però rebutja el poder des d'on fer els canvis”. Això és eficaç?

JEAN DANIEL. Sartre va guanyar el debat, no perquè tingués raó, que no la tenia, no almenys pel que fa a les idees que es debatien al llibre i als raonaments que s'hi oposaven. Va guanyar perquè la seva retòrica era superior.

SIMONE. Era molt hàbil.

EL VELL SARTRE. “Tots els règims recolzen la violència, però cal tenir una consideració especial amb aquells que, basats en la violència, tenen com a objectiu la supressió de la seva pròpia violència”.

SIMONE. (*A EL VELL SARTRE.*) Vell Sartre, tampoc no cal que et passis. Això és pur cinisme.

EL VELL SARTRE. És que ho vaig dir.

SIMONE. Doncs, no insisteixis.

SARTRE. (*A EL VELL SARTRE.*) Vols dir que, si els *gulags* van ser creats per tal que no hi haguessin més *gulags*, estarien justificats?

COR. (*Cada membre del COR fa una pregunta.*) Vols dir que si la presó de Guantànamo s'hagués creat per tal que no haguessin més presons de Guantànamo?

COR. Si el mur de Berlín s'hagués creat per tal que no haguessin més murs?

COR. Si els murs d'Israel a Palestina s'haguessin aixecat per tal que no haguessin més murs a Palestina?

SIMONE. Què us passa a tots plegats, avui, amb el imperfet de subjuntiu?

COR. (*En veu baixa.*) Com se sap que una violència té com a fi la supressió, la supressió de la violència? Com se sap?

SARTRE. (*Sense esperar que el COR acabi.*) Quan la violència és proletària.

EL VELL SARTRE. Ens ho vam creure. De debò, que hi crèiem.

CALÍGULA. (*A EL VELL SARTRE.*) No em miris, ets tu qui ha confessat ser un traïdor.

EL VELL SARTRE. Deu anys després, vaig despertar. Ho tens, Simone?

SIMONE. (*A SARTRE.*) No insisteixis. (*Al DIRECTOR.*) Tota aquesta part l'hem de revisar: no queda res del bon Sartre.

ELECTRA. (*A SARTRE.*) Ho tinc, Sartre. (*Com si llegís.*) “Des de fa a prop de deu anys, sóc un home que es desperta, curat, d'una llarga, amarga i dolça bogeria, i que no hi tornarà i que no pot recordar-se de les seves antigues errades sense riure i que no sap gaire què fer de la seva vida”.

CALÍGULA. És una disculpa?

EL VELL SARTRE. Des de la infància, he sentit “el preciós mandat de ser infidel a tot”. Per què no ha de ser aquest el llegat?

JÚPITER. Trobo a faltar la història. La reivindico. Ara, semblen drogats. Com es deia la droga que prenién a *El Món feliç*, d'Aldous Huxley, per fer-los passius i conformistes?

CALÍGULA. ‘Soma’. Es deia ‘soma’.

COR. Preneu ‘soma’, preneu ‘soma’, preneu ‘soma’.

— 17. SUPERIORITAT, ARROGÀNCIA I RETÒRICA —

DIRECTOR. Anem justos de temps. Us proposo saltar-nos tota aquesta escena.

CAMUS. Potser tens raó, Director. L’estil Sartre és pertot arreu. No va anar contra el llibre, va anar contra mi.

JÚPITER. (*Acostant-se als SARTRE.*) Com es va atrevir Camus, aquest nou vingut, a ficar-se amb Hegel i Marx? Hegel i Marx, que no eren vostres els drets d’interpretació?

EL VELL SARTRE. Riu-te’n, si vols. Camus no els havia llegit. Tot en el seu llibre era de segona mà.

JEAN DANIEL. El que Sartre no va suportar, però, va ser aquell paràgraf en què deia: “Començo a estar una mica cansat de veure’m i de veure, sobretot, vells militants”.

CALÍGULA. (*Com si llegís.*) “Començo a estar una mica cansat de veure’m i de veure, sobretot, vells militants que mai no han refusat les lluites del seu temps rebre sense treva lliçons d’eficàcia per part de censors que l’única cosa que han situat en el sentit de la història és el seu seient”.

JEAN DANIEL. La resposta de Sartre va ser fulminant.

SIMONE. “Estimat Camus, la nostra amistat no era cosa fàcil, però l’haig de lamentar. Si vostè la trenca avui, és sense dubte perquè havia de trencar-se. Moltes coses ens acostaven, poques ens separaven. Però aquest poc ja era massa: l’amistat tendeix, ella també, a convertir-se en totalitària”. “Justament per això, m’hauria estimat més que la nostra actual diferència fos de fons i que no s’hi barregés no sé quin regust de vanitat ferida”.

SARTRE. (*A SIMONE.*) No em vaig voler callar.

SIMONE. “Així doncs, contestaré: sense còlera, però per primera vegada des que ens coneixem, sense embuts. Una barreja de suficiència ombrívola i vulnerabilitat m’ha descoratjat sempre de dir-li la veritat”.

JEAN DANIEL. D’entrada, el tic de sempre per l’escriptura bonica.

SIMONE. (*Com si llegís.*) “El que desconcerta de la seva carta és que està massa ben escrita. No li retrec la seva pompa, que és natural en vostè, sinó la soltesa amb què fa anar la seva indignació”.

SARTRE. Sartre era un perfecte orador per escrit.

JEAN DANIEL. Va utilitzar una retòrica brutal.

SIMONE. “I si vostè s’hagués equivocat? I si el seu llibre fos simplement testimoni de la seva incompetència filosòfica? Si estigués fet amb coneixements reunits de pressa i de segona mà? Si no hagués fet res més que donar tranquil·litat als privilegiats?”

RENÉ CHAR. També els insults.

SIMONE. “No m’aventuro a aconsellar-li que llegeixi el meu llibre, *L’Ésser i el No-res*, la lectura li semblarà àrdua: vostè detesta les dificultats del pensament i ràpidament decreta que no hi ha res que entendre per evitar anticipadament el retret de no haver entès res.”

CALÍGULA. En la seva retòrica, Sartre va utilitzar un recurs teatral. Va fer aparèixer un vell militant comunista acusant Camus de burgès.

JÚPITER. (*Tallant a SIMONE.*) Em permeteu fer de Vell Comunista Carregat d’Anys?

DIRECTOR. D’acord, d’acord. Compte, Júpiter: no actueu.

JÚPITER. (*Interpretant EL VELL COMUNISTA CARREGAT D’ANYS, a CAMUS.*) “Estic cansat de veure burgesos com vostè que s’acarnissen contra el Partit que és la meua única esperança, burgesos incapaços de posar ordre en res. No dic que el Partit estigui a resguard de totes les crítiques; dic que hi ha que merèixer el dret de poder criticar.

SARTRE. El Partit és un mitja.

ORESTES. (*Interpretant HOEDERER.*) “Què vols fer del Partit? Un estable de carreres. De què serveix afilar un ganivet tots els dies, si no l’hem d’usar mai per tallar? Un Partit no és més que un mitjà. No té cap altre fi que el poder.”

CAMUS. El més curiós és que uns anys després, també d’això, te’n vas fer enrere.

EL VELL SARTRE. Em vaig adonar que l’estructura de Partit, d’entrada necessària per crear un llaç orgànic entre els individus i entre els grups, quan s’institueix, es convertia en reaccionària.

MARIA. (*A SARTRE.*) Una persona, una acció, una obra, recordes? En el fons, vas envejar Camus per haver-se mantingut fidel a si mateix, amb el pensament, amb l’acció i amb l’obra.

JEAN DANIEL. En el seu moment, vaig admetre que Sartre havia guanyat el debat per punts. I és cert que va ser més brillant. Tanmateix, mig segle després, *L’Home rebel* és

un llibre de culte. Es continua llegint, estudiant i citant. Les rebel·lions s'han estès pertot arreu. Mireu les places d'Europa i del nord d'Àfrica.

JÚPITER. Les rebel·lions canviaran el món.

CAMUS. Camus estava orgullós de *L'Home rebel*.

MARIA. (*Cara al públic, com si llegís.*) “És un llibre que ha fet molt soroll i que m'ha costat més enemics que no pas amics (almenys, els primers han cridat més alt). Tanmateix, escriuria l'obra tal com està, si tingués que fer-ho. Dels meus llibres és el que més estimo”.

JEAN DANIEL. Sartre va voler silenciar Camus. Però Camus va escriure després de la maleïda polèmica les que potser són les seves millors obres, *La Caiguda* i *El Primer home*.

MARIA. (*A SIMONE.*) Ens vau voler destruir a tots dos. Amb el mètode utilitzat contra Nizan. Amb una diferència: mai no us vau disculpar.

CAMUS. Us encanta la brossa.

— 18. LA DISCULPA DELS MANDARINS —

(Un operari amb una capsa d'eines travessa l'escenari arrossegant uns cables elèctrics, de dreta a esquerra.)

DIRECTOR. Si us plau, ja no queda temps. Hem de marxar.

JÚPITER. No, continuem. Són cinc minuts, podem fer-ho. (*A RENÉ CHAR.*) Si us plau.

RENÉ CHAR. (*Dirigint-se al públic.*) El 1954, dos anys després de la famosa polèmica, Simone de Beauvoir va guanyar el Premi Goncourt amb la novel·la *Els Mandarins*. El llibre narra l'ambient intel·lectual de París de després de la guerra. Hi surten Sartre, Camus, Francine i Maria Casares amb els noms canviats. Tots els personatges, però, són fàcilment reconeixadors: Henri és Camus, s'ha implicat a la Resistència portant el diari clandestí “L'Espoir”, és escriptor, escriu teatre, està casat amb la Paule, la Francine, i és amant de Josette que és actriu (Maria Casares). Robert (Sartre) simpatitza amb els comunistes.

CAMUS. A la novel·la, Robert (Sartre) explica que a Henri (a mi, Camus) “la política l'emmerda, només es preocupa d'ell mateix, només pensa en el que dirà la gent d'ell”.

RENÉ CHAR. El llibre s'esplaia sobre les discussions entre Robert i Henri (Sartre i Camus). Henri (Camus) vol publicar tot el que se sap sobre els camps de concentració de

la Unió Soviètica i Robert s'hi oposa. Les raons de Robert són que fer-ho afavorirà la dreta i bla, bla, bla. Finalment, Henri ho publica i, un cop publicat, s'adona que "la dreta ha utilitzat els camps per crear una mala consciència comunista".

DIRECTOR. Si us plau, no cal insistir-hi més.

MARIA. Allà on el llibre és infame és amb mi. Al llibre, jo, Josette, s'enamora d'un capità alemany durant l'Ocupació. Un col·laboracionista i delator de la Gestapo que ho sap, fa xantatge a Henri, a Camus: o fa un fals testimoniatge, per tal que l'exculpin o delatarà a Josette. Camus cedeix al xantatge, i menteix.

CALÍGULA. (*A SIMONE.*) Per què? Per què ho vas fer?

MARIA. Com vas poder?

SIMONE. A tu què et passa? Per què et poses així? Jo no sóc Simone de Beauvoir.

MARIA. A no?

SIMONE. A més, era una novel·la. "No era una novel·la en clau de res". Era ficció. Història novel·lada.

MARIA. Ficció? Història novel·lada, dius? Vols dir tan novel·lada com en el cas del traïdor, l'infiltrat, l'agent de policia Paul Nizan, l'amic de la infància de Sartre?

EL VELL SARTRE. Tenen raó, Castor, no va ser gaire honorable, s'ha de reconèixer.

SIMONE. El què?

EL VELL SARTRE. La teva novel·la, *Els Mandarins*.

SIMONE. Com pots admetre això? Era ficció, ficció literària. Som morts. Ja no hi fa mal a ningú. Ningú no se'n recorda. Tothom és mort. El llibre va guanyar el premi Goncourt!

ELECTRA. Nosaltres som vius. Demanar perdó ens fa millors a tots nosaltres. "Sense memòria no hi ha justícia."

SIMONE. Demanar perdó?

JEAN DANIEL. El pitjor de tot és que els actes poc honorables havien estat de Sartre. El 1941, Sartre, va acceptar la plaça de professor al Liceu Condorcet del que havia estat expulsat abans un jueu deportat. I va ser Sartre qui va demanar a una actriu, que sabia que era col·laboracionista, que intervingués en la representació de *Les Mosques* durant l'Ocupació.

CAMUS. El mateix Camus va escriure als seus Carnets. Ho tens, Maria?

MARIA. "Millor encara: els actes dubtosos de la vida de Sartre em són penjats generosament a l'esquena. Escombraries, a part!"

RENÉ CHAR. També el personatge de Paule (la Francine) va ser calumniós i innoble. Un exercici deliberat de denigració.

MARIA. Quan li van preguntar que per què no responia, Camus va contestar: “Perquè no es discuteix amb les clavegueres”.

— 19. MORT DE CAMUS —

(El mateix operari amb la capsa d'eines travessa l'escenari, d'esquerra a dreta.)

SARTRE. *(Al DIRECTOR, dempeus.)* S'ha acabat! *(A CAMUS.)* Saps el que més em dol? Que traïssis un somni compartit. El de lluitar a favor de la revolució. El de canviar el món.

CAMUS. Jo et retrec la desviació de la rebel·lió desitjada. Vau anteposar la política a la moral, la política a la llibertat. La política al bé. Vau defensar l'opressió com a mitjà de lluita contra l'opressió. La violència com a mitjà de lluita contra la violència.

SARTRE. *(A CAMUS. El to en tota l'escena és acusador.)* Tu has tingut la vida més fàcil. Una infància pobra i fastuosa. Un romanticisme il·lús. Jo era més intel·ligent. Però tu eres més guapo, més seductor, més espontani. Més divertit. Més ràpid en els debats, encara que jo fos més mordaç. Sempre tossut en els teus principis, tossut amb el sol, amb l'harmonia amb la natura. Tossut, tossut, tossut. I va, i la Maria Casares s'enamora de tu. A nosaltres, a mi, també m'agrada la Maria, però ella mai no es fixarà en nosaltres. Tenim el somriure tort i els ulls desviats. Entens el que volem dir? Ho entens, ara?

JÚPITER. Ja s'ha dit, abans: els Schweiters eren alts i els Sartre baixets.

CALÍGULA. *(A CAMUS.)* Ho he entès bé? Sartre et retreu que no t'haguessis d'enfrontar a la teva classe? No haver tingut necessitat de renegar-ne?

JÚPITER. Saps el que costa lluitar contra la burgesia quan n'ets un d'ells? No tens ni idea de l'esforç que cal fer per combatre els seus privilegis, per combatre la seva comoditat, la bona olor, els llençols de fil, les estovalles a joc. Per combatre la seva idea dels drets. Per renunciar-hi.

SARTRE. Vaig haver de fer de l'inconformisme un mètode.

EL VELL SARTRE. Morir jove és no veure's arrossegat per la idea que els altres tenen de tu ni sentir-te obligat a actuar d'acord amb el que n'esperen. Morir-se jove és quedar-se intacte. És la mort que ningú no desitja i que tothom somia. La mort injusta. La mort estimada. La mort que et converteix en llegenda. La mort que s'exagera.

RENÉ CHAR. És la mort amb un secret no desvelat. El petit misteri que hi ha en tots els mites.

ELECTRA. (*Interpretant la INÈS, cara al públic, al costat dels SARTRE.*)
“Sempre es mor massa d’hora –o massa tard- i, tanmateix, la vida és allà,
acabada, traçada la línia, cal fer la suma. No ets res més que la teva vida”.

EL VELL SARTRE. (*A CAMUS, sense esperar que ELECTRA acabi.*) Tu no saps com és ser traït per la mort. Una mort terriblement fatigada. Una mort amb una ceguesa que tothom observa. La mort escrita amb paraules d’un altre, les d’un secretari que et dirigeix, copia o inventa. Una mort sense somnis. La mort que esperes.

JEAN DANIEL. (*A EL VELL SARTRE.*) Ningú tampoc no ha pogut ocupar el lloc de Sartre. Convertit en un mite, potser més per la seva personalitat, per la seva actitud, la seva disposició a la discussió i a la polèmica, i per la seva curiositat infatigable.

EL VELL SARTRE. Això que és, el premi de consolació?

SARTRE. I qui vol ser una persona, una actitud, una disposició o una curiositat? Jo volia ser una obra. Una obra immensa. Víctor Hugo, Miguel Strogoff i Marx, alhora.

EL VELL SARTRE. (*A CAMUS.*) Amb la mort vas jugar amb avantatge. La mort en la meitat de la llarga vida. Deixant inacabats projectes. Mai no vas pensar com un vell. Mai no vas tenir que contradir-te. De justificar un canvi de parer. El teu món gairebé no havia canviat. No el vas veure canviar. No et va forçar a canviar.

JÚPITER. (*A EL VELL SARTRE.*) Vell Sartre, no et donis tanta importància. Vas morir el 1980. Tampoc no vas veure la caiguda del mur. Ni la tan airejada fi de la història. Ni vas sentir la por líquida dels postmoderns.

SARTRE. (*A CAMUS.*) Saps el temps que vam perdre parlant de la teva moral? Vam perdre un temps preciós. Un temps preciós de lluita.

EL VELL SARTRE. Jo t’acuso, Camus. T’acuso d’haver retardat la lluita, d’haver dividit l’esquerra amb la moral; d’haver fet més gran i confiada la dreta. T’acuso, t’acuso, t’acuso, t’acuso.

SARTRE. Jo t’acuso d’haver renunciat a l’acció eficaç. T’acuso d’haver-nos enlluernat amb un lirisme poètic, romàntic i immadur. Perquè la pobresa és pobresa. La pobresa mai no és fastuosa.

EL VELL SARTRE. Jo t’acuso d’haver-te negat “a abandonar el terreny segur de la moral i a no voler entrar en els incerts camins de la pràctica”.

SIMONE. Jo també t’acuso. T’acuso, t’acuso, t’acuso. Acuso la teva bellesa. Acuso els paisatges de sol i de mar, les platges, el desig de viure que guarden els teus ulls. Acuso el teu somriure, la teva gavardina i la teva alegria. Acuso la teva infància, el teu èxit fulgurant, violent i immerescut.

COR. Jo acuso, doncs som. Jo acuso, doncs som. Jo acuso, doncs som.

RENÉ CHAR. Hi ha bellesa i hi ha els humiliats. Sempre fidel a l’una i als altres.

EL VELL SARTRE. S'ha acabat! Prou! (*Es treu una pistola de la butxaca i li dispara dos trets a CAMUS, que cau enrere amb la cadira. S'apaguen els llums.*)

— 20. DARRERA ESCENA —

A les fosques tota l'escena.

(Tothom parla alhora, sense respectar l'ordre de les intervencions.)

DIRECTOR. Què ha estat això! Trets? Si us plau, que ningú no es mogui. Espereu el tècnic.

CAMUS. Estàs boig.

RENÉ CHAR. No, no. M'agrada. Un tret és més just que un accident de cotxe.

CALÍGULA. És menys absurd.

ORESTES. Si més no, més clàssic, més grec. Un destí tràgic.

MARIA. No saps l'ensurt que ens has donat.

CAMUS. Estàs bé, Maria? Deixa'ls. Per què no sopem plegats, em moro de ganes d'estar amb tu?

MARIA. Jo també. On ets? Allarga el braç, toca'm.

DIRECTOR. Els trets. Els trets són perfectes.

JÚPITER. Tens raó. Hauria d'haver estat idea meva.

DIRECTOR. Com és que duies una pistola?

SIMONE. L'hi he dut jo.

SARTRE. Has vist la cara que se li ha posat a Camus?

EL VELL SARTRE. Somiava amb un minut de glòria escènica.

JÚPITER. Serà el que tothom recordarà.

DIRECTOR. M'agrada, m'agrada. Júpiter, ens veiem demà per parlar de les imatges?

JEAN DANIEL. D'això, en dieu creació col·lectiva? Algú ha pres nota del que s'ha dit?

CALÍGULA. Tot queda enregistrat. Demà us porto la transcripció.

DIRECTOR. Comença la feina més dura. Com deia Txejov: “Abreujar, abreujar, abreujar”.

JÚPITER. I què fem amb el Cor dels banquers amb barret de copa i la cançó dels diners que havíem previst?

DIRECTOR. Ja se'ns acudirà alguna cosa. Demà a la mateixa hora!

S'encenen els llums.

COR. *(Tots els actors amb barret de copa, fent una rua. Cauen milers de bitllets des de dalt. Un collage d'imatges d'esdeveniments històrics i d'imatges d'escenes domèstiques. Música: “Money” de Pink Floyd, o “Money” de Liza Minelli.)*

FI

Personatges de CAMUS representats:

MEURSAULT i MARIA, de *L'Estranger*.

CALÍGULA, ESCIPIÓ i HELICÓ, de *Calígula*.

MARTHA i JAN, de *El Malentès*.

VICTÒRIA i DIEGO, de *Estat de setge*.

DORA, KALIAYEV, ANNENKOV, SKOURATOV i YANEK, de *Els Justos*.

CLAMENCE, de *La Caiguda*.

Personatges de SARTRE representats:

ROQUENTIN i L'AUTODIDACTE, de *La Nàusea*.

JÚPITER, ORESTES, ELECTRA i ÈGIST, de *Les Mosques*.

JESSICA, OLGA, HOEDERER i HUG, de *Les Mans brutes*.

EL PARE i FRANTZ, de *Els Segrestats d'Altona*.

INÈS, de *A Porta tancada*.

L'ARQUEBISBE, STEPAN, EL CORONEL, GOETZ, SLICK i GEORGES, de *El Diable i el bon Déu*.

Homenatge a Peter Weiss:

MARAT, de *Marat/Sade*.

TROTSKY, de *Trotsky a l'exili*.